

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ

SITUAČNÍ A VÝHLEDOVÁ ZPRÁVA **LUSKOVINY**

2017

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ

ZDROJE INFORMACÍ, ZPRACOVATELÉ PODKLADŮ:

Agritec, výzkum, šlechtění a služby s. r. o., Šumperk
Český statistický úřad, Praha (ČSÚ)
Evropská komise (EK)
Asociace pěstitelů a zpracovatelů luskovin (APZL)
Ústav zemědělských a ekonomických informací (ÚZEI)
Ministerstvo zemědělství (MZe)
Státní zemědělský intervenční fond (SZIF)
Podniky zemědělské prvovýroby České republiky
Agriculture and Agri-Food Canada (AAFC)
FAOSTAT

Odbor rostlinných komodit MZe

Odpovědný odborný redaktor:

Ing. Jiří Záruba, MZe

Ředitel odboru rostlinných komodit:

Ing. Zdeněk Trnka, MZe

Autor touto cestou děkuje za spolupráci všem uvedeným organizacím a jejich odborným pracovníkům.

Termín **marketingový rok**, který je ve zprávě používán, začíná pro komoditu **luskoviny 1. 7. a končí 30. 6. následujícího kalendářního roku**.

Situační a výhledové zprávy jsou pro všechny zájemce z řad studentů, pedagogů odborných škol a podnikatelských subjektů a dalších k dispozici také na internetu na adrese: www.eagri.cz

Autor fotografie:

Bench Stewart/Shutterstock.com

Vydalo: Ministerstvo zemědělství, Těšnov 65/17, 110 00 Praha 1

Internet: www.eagri.cz, e-mail: info@mze.cz

ISBN 978-80-7434-426-8, ISSN 1211-7692, MK ČR E 11003

Tisk a distribuce: Ústav zemědělské ekonomiky a informací, www.uzei.cz

SITUAČNÍ
A VÝHLEDOVÁ
ZPRÁVA
LUSKOVINY

PROSINEC
2017

OBSAH

Úvod	3
Seznam zkratk.	3
Souhrn	5
Zásahy státu u komodity luskoviny	6
Produkce luskovin na zrno ve světě	18
Pěstování luskovin na zrno v České republice	26
Hrách setý	33
Lupina	40
Ostatní luskoviny	42
Pěstování luskovin v ekologickém zemědělství	47

ÚVOD

Cílem této Situační a výhledové zprávy je informovat o situaci v odvětví luskovin. Předkládaná zpráva navazuje na Situační a výhledovou zprávu, která byla vydaná v roce 2016. Použité údaje jsou zpracovány podle dostupných informací k 31. 12. 2017, není-li uvedeno jinak.

Situační a výhledové zprávy jsou v roce 2018 pro všechny podnikatelské subjekty k dispozici na internetové adrese: <http://www.eagri.cz/>, navigace – zemědělství, rostlinné komodity atd.

SEZNAM ZKRATEK

AAFC	Agriculture and Agri-Food Canada, Ministerstvo zemědělství Kanady
AEKO	Agroenvironmentální-klimatické opatření
AEO	Agroenvironmentální opatření
CZV	Ceny zemědělských výrobců
ČSÚ	Český statistický úřad
DG AGRI	Directorate General for Agriculture and Rural Development, Generální ředitelství pro zemědělství a rozvoj venkova
DZES	Podmínky dobrého zemědělského a environmentálního stavu
EAFRD	European Agricultural Fund for Rural Development, Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
EAGGF	European Agricultural Guarantee and Guidance Fund, Evropský zemědělský orientační a záruční fond
EFA	Ecological Focus Area, plochy využívané v ekologickém zájmu
EHP	Evropský hospodářský prostor
EK	Evropská komise
EU	Evropská unie
EUR	Zkratka eura, společné měnové jednotky států Eurozóny
ESVO	Evropské sdružení volného obchodu
EZ	Ekologické zemědělství
FAO	Food and Agriculture Organization of the United Nations, Organizace OSN pro výživu a zemědělství
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade, Všeobecná dohoda o clech a obchodu
GMO	Geneticky modifikovaný organismus (-y)
HRDP	Horizontální plán rozvoje venkova
HTS	Hmotnost tisíce semen
IOR	Integrovaná ochrana rostlin
IP	Integrovaná produkce
LFA	Less Favoured Areas, znevýhodněné oblasti
LOS	Luskovino-obilní směsky
MEO	Mírně erozně ohrožené půdy
MFN	Most Favoured Nation - tzv. doložka nejvyšších výhod, která znemožňuje, aby členské státy Světové obchodní organizace (WTO) proti sobě používaly diskriminující praktiky a aby všechny výhody, které získá jeden člen, se vztahovaly i na všechny ostatní. ČR je členem WTO od roku 1995.

NK	Nařízení Komise (ES)
NR	Nařízení Rady (ES)
NSPRV	Národní strategický plán rozvoje venkova ČR
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development, Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OP RVMZ	Operační program Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství
PGRLF	Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond, a.s.
PP	Přímé platby
PPH	Povinné požadavky na hospodaření
PRV	Program rozvoje venkova
PVP	Přechodná vnitrostátní podpora
SAPS	Single Area Payment Scheme, Jednotná platba na plochu zemědělské půdy
SDO	Seznam doporučených odrůd
SPS	Single Payment Scheme, Jednotná platba na farmu
SZIF	Státní zemědělský intervenční fond
SZP	Společná zemědělská politika
USD	Zkratka amerického dolaru, měnové jednotky USA
USDA	U. S. Department of Agriculture, Ministerstvo zemědělství USA
ÚKZÚZ	Ústřední kontrolní a zkušební ústav zemědělský
VCS	Voluntary Coupled Support, dobrovolná podpora vázaná na produkci
VDJ	Velká dobytčí jednotka
WTO	World Trade Organization, Světová obchodní organizace

SOUHRN

Luskoviny jsou významnou skupinou polních plodin, v ČR jsou tradičně pěstovány už několik století. Jsou zdrojem rostlinných bílkovin jak pro krmivářský, tak pro potravinářský průmysl. Jedna z nejvýznamnějších předností luskovin je jejich meliorační a zúrodnující dopad na půdu. Své nezastupitelné místo mají proto luskoviny v osevních postupech a v ekologickém hospodářství jako vynikající předplodina.

Mezi luskoviny využívané pro zemědělské účely patří zejména hrách, fazol, čočka, sója, cizrna, bob, vigna čínská (fazol mungo), vigna zlatá (dlouhatec čínský), vikve, lupina, podzemnice olejná a další. Ve světovém měřítku největší plochy luskovin zaujímá sója, která se však z hlediska hospodářského významu zahrnuje mezi olejninu. Z ostatních luskovin jsou to zejména fazol, cizrna, vigna, hrách, kajan a čočka. V Evropě je nejvíce pěstovanou luskovinou hrách a bob. V ČR je v současné době pěstováno jen několik druhů luskovin. Jedná se zejména o hrách setý a v menších objemech i o sóju a lupinu. Ostatní druhy tj. bob, vikve, fazol a jiné dříve pěstované luskoviny jsou v současnosti už jen na velmi malých plochách. Hrách je v ČR nejrozšířenějším druhem luskovin, jehož podíl na osevních plochách zaujímá kolem 70 % plochy luskovin pěstovaných na zrna.

Pěstování luskovin má v ČR dlouhodobou tradici, v předchozích letech se však jejich plochy převážně snižovaly. K pozitivní změně přinášející oproti předchozím rokům vzestup výměry luskovin, došlo až se změnou SZP v posledních 2 letech. Po výrazném propadu, kdy výměra luskovin v předchozích letech klesla na cca 20 tis. ha, byly v roce 2015 luskoviny vysety na výměře cca 33 tis. ha, což představuje 1,2 % orné půdy a v roce 2016 na výměře cca 36 tis. ha, což představuje 1,4 % orné půdy. V roce 2017 byly luskoviny vysety na výměře 43 tis. ha, což představuje 1,7 % orné půdy.

Rostlinná výroba, včetně pěstování luskovin, je v ČR v podmínkách SZP EU podporována zejména systémem přímých plateb. V rámci reformy SZP pro nové programovací období 2015–2020 byla odsouhlasena tzv. dobrovolná podpora vázaná na produkci. Česká republika poskytuje tuto podporu pro řadu citlivých komodit, mezi které patří i bílkovinné plodiny. Pro účely dobrovolné podpory vázané na produkci se Česká republika rozhodla využít možnosti maximálního zacílení 2 % vnitrostátního stropu přímých plateb za účelem podpory produkce bílkovinných plodin, jejíž poskytnutí bylo podmíněno chovem přežvýkavců. Od roku 2018 však bude od této podmínky upuštěno. Podporovanými bílkovinnými plodinami jsou v ČR hrách, bob, lupina, sója, vaječnice, jetel nebo směsi uvedených plodin a jejich směsi s obilninami. Novým a zásadním prvkem v rámci přímých plateb je také tzv. „ozelenění“ (greening), implementované jako platba pro zemědělce dodržující zemědělské postupy příznivé pro klima a životní prostředí. Cílem ozelenění je zejména snížení negativních dopadů zemědělské činnosti na životní prostředí. Součástí ozelenění je i povinnost vyhradit určitou výměru jako tzv. plochu využívanou v ekologickém zájmu, za kterou lze považovat mj. i plochu s plodinami, které vážou dusík nebo meziplodiny, jejichž významnými představiteli jsou právě luskoviny. Luskoviny tak v nové SZP zaujímají významnou roli, což potvrzuje i dosavadní vysoký zájem žadatelů o výše zmíněná opatření SZP.

Povětrnostní podmínky v roce 2017 byly pro luskoviny velmi specifické. Zrání luskovin zejména hrachu bylo v roce 2017 ovlivněno extrémními podmínkami v jednotlivých lokalitách ČR. V oblastech jižní Moravy, západních, jižních a středních Čech, kde jsou tradičně největší plochy luskovin, docházelo vlivem sucha k nepřirozenému dozrávání, porosty spíše zasychaly, byla snížena HTS. Na sklizených porostech bylo patrné, že nebyla dostatečně vytvořena všechna produkční patra, porosty byly velmi nízké. Výnosy v nejvýznamnějších pěstebních oblastech jižní Moravy a na Třebíčsku se pohybovaly pouze kolem 2 t/ha. Na základě definitivních údajů ČSÚ o sklizni zemědělských plodin v roce 2017 produkce hrachu sklizená z plochy 34 793 ha činila 87 323 t a výnos dosáhl výše 2,51 t/ha. Meziročně tak produkce hrachu vzrostla o 18 604 t (tj. o 27 %). Produkce lupiny sklizená z plochy 4 536 ha činila 6 900 t a průměrný výnos v ČR dosáhl 1,52 t/ha. Produkce lupiny tak meziročně vzrostla o 1 046 t (18 %). U skupiny ostatních luskovin, do které patří v ČR především bob obecný, peluška, vikve a čočka, došlo k meziročnímu poklesu sklizně. Při průměrném výnosu 1,76 t/ha bylo sklizeno 6 194 t zrna ostatních luskovin, což je snížení o 38 % v porovnání s předchozím rokem. Celkem bylo na základě údajů ČSÚ v roce 2017 při výměře luskovin na zrna 42 857 ha sklizeno 100 tis. tun luskovin při průměrném výnosu 2,34 t/ha.

ZÁSAHY STÁTU U KOMODITY LUSKOVINY

Vnější obchodní politika EU v oblasti luskovin (položky KN 0713¹⁾)

Obchodní vztahy EU se třetími zeměmi charakterizuje velký počet preferenčních dohod, meziregionálních iniciativ a jiných významných ujednání. Existují i samostatná obchodní ujednání (např. s Marokem, Egyptem a Izraelem) zaměřená výhradně na obchod se zemědělskými výrobky. Jednání s dalšími zeměmi pokračují a EU se tak snaží rozšířit počet zemí, se kterými je možno obchodovat s celními preferencemi, a také odstranit další překážky obchodu.

Privilegované jsou vztahy s geograficky a historicky nejbližšími partnery, členskými státy Evropského sdružení volného obchodu (ESVO), ve kterém jsou sdruženy Švýcarsko, Norsko, Island a Lichtenštejnsko. Česká republika vstupem do EU v roce 2004 přistoupila také k Dohodě o Evropském hospodářském prostoru (EHP), který zahrnuje Norsko, Island a Lichtenštejnsko. U položek KN 0713 je v jednotlivých zemích ESVO situace rozdílná. Norsko si ponechává clo pro dovoz z EU pouze u produktů využívaných pro krmné účely. Na tom nic nezměnila ani jednání o další liberalizaci obchodu se zemědělskými komoditami mezi EU a Norskem, která byla dokončena v dubnu 2017. Island má na dovoz položek 0713 z EU nulová cla. Švýcarsko při dovozu z EU uplatňuje clo u některých položek hrachu a fazolí především pro technické a krmné účely, a to v rozmezí 0–9 CHF/100 kg a jejich snížení se nedá v krátkodobém horizontu očekávat. Další jednání o liberalizaci obchodu se zemědělskými produkty se Švýcarskem totiž od roku 2009 neprobíhají.

Preferenční dohody uzavřela EU také s kandidátskými balkánskými zeměmi. Albánie a Černá Hora neuplatňují na dovoz položek skupiny KN 0713 žádné clo, kdežto bývalá jugoslávská republika Makedonie u položek neurčených k seti dovozní clo ponechává v rozmezí od 10 do 20 % ad valorem. Dovoz luskovin z EU do Bosny a Hercegoviny a Srbska probíhá bezcelně. Chorvatsko k 1. 7. 2013 vstoupilo do EU a stalo se tak součástí jednotného trhu Evropské Unie.

Významnou oblastí, kde má EU sjednány Asociační dohody včetně dohod o volném obchodu, je oblast středomoří (EUROMED). U položek 0713 se situace v jednotlivých zemích liší. Např. Alžírsko má pro dovoz z EU otevřeny u položek neurčených k seti bezcelní kvóty (clo se uplatní až po jejich vyčerpání); luskoviny určené k seti podléhají clu 5 %. Maroko při dovozu z EU u některých luskovin neuplatňuje dovozní clo vůbec (především u položek určených k seti) a u jiných je clo stanoveno v rozmezí 2,5 až 24,5 % ad valorem s tím, že u dvou položek bobu je sazba platná pouze v rámci celní preferenční kvóty 2000 t. Po jejím vyčerpání se použije clo 40 %. Pro dovoz z EU do Turecka platí clo ad valorem ve výši 19,3 % na některé luskoviny určené k seti. Egypt, Jordánsko a Izrael (kromě cizrny) dovozní cla pro položky 0713 z EU neuplatňují. Tunisko z této řady vybočuje a na některé položky fazolí uplatňuje clo ad valorem ve výši 36 %. Další liberalizační jednání o prohloubené dohodě o volném obchodu probíhají právě s Tuniskem a v dubnu 2016 proběhlo první kolo těchto jednání. V prvním čtvrtletí 2018 by se pak mělo uskutečnit kolo druhé. Mezi Marokem a EU se zatím poslední jednání o liberalizaci obchodu uskutečnila v dubnu 2014. Jednání s Egyptem, která byla zahájena v roce 2013, jsou v současnosti pozastavena.

V posledních pěti letech vstoupily v platnost dohody o volném obchodu se státy Andského společenství a Střední Ameriky (Peru, Kolumbie, Panama, Guatemala, Honduras, Kostarika, Nikaragua, Salvador).

Dohoda s Kolumbií, prozatímně prováděná od srpna 2013, odstranila cla pro dovoz luskovin z EU do Kolumbie na luskoviny u osiv. U některých dalších položek pak došlo k eliminaci dovozních cel v průběhu 3 let po vstupu dohody v platnost. Některé druhy fazolí neurčených k seti jsou však z liberalizace vyjmuty.

Dohody s Hondurasem, Nikaraguou a Panamou jsou prozatímně prováděny od srpna 2013. V říjnu 2013 se k nim připojila Kostarika a Salvador a v prosinci téhož roku také Guatemala. I pro tyto země platí, že některé druhy fazolí neurčených k seti jsou z liberalizace vyjmuty. Ostatní dovozní cla těchto

¹ Do skupiny 0713 patří hrách, cizrna, fazole, čočka, bob a ostatní luskoviny.

středoamerických zemí na položky 0713 pocházející z EU budou liberalizována v rozmezí od 15 do 30 let.

Dohoda s Peru je prozatímně prováděna od března 2013 a přispěla k výrazné redukci dovozních cel u luskovin. V současnosti jsou všechna dovozní cla na dovoz do Peru z EU u položek skupiny 0713 nulová s výjimkou dvou položek hrachu a jedné cizrny, u kterých je uplatňováno 6% clo ad valorem. Rovněž tato cla by měla být odstraněna nejpozději do 10 let.

V červenci 2014 byla úspěšně dokončena jednání o dohodě o volném obchodu s Ekvádorem. Po ratifikaci dohody smluvními stranami a jejím vstupu v platnost dojde při dovozu položek skupiny 0713 z EU do Ekvádoru k odstranění cel do 10 let. Dovoz těchto komodit z Ekvádoru do EU bude bezcelní.

Dohoda o volném obchodu mezi Evropskou unií a Korejskou republikou je prozatímně prováděna již od 1. července 2011. Cla na dovoz luskovin do Jižní Koreje budou postupně snížena, v rozmezí 5 až 15 let. Výjimku tvoří potravinářský hrách, u něhož bylo korejské dovozní clo sníženo na 0 % již v roce 2012. V roce 2018 je clo na dovoz z EU do Jižní Koreje uplatňováno na položky fazolí neurčených k setí, a to v rozmezí od 3,3 % do 30 % ad valorem. Clo ve výši 30 % na některé položky fazolí je však platné pouze do výše celní preferenční kvóty ve výši 14 694 t.

V prosinci 2014 byla dokončena jednání o dohodě o volném obchodu se Singapurem. V současnosti probíhá proces ratifikace smlouvy. Dohoda stanoví, že veškerý dovoz všech zemědělských komodit a potravin z EU do Singapuru nepodléhá clo. Tím však nedojde k žádné změně, protože již nyní uplatňuje Singapur na tyto produkty z EU dovozní clo 0 %.

V říjnu 2016 byla podepsána dohoda o liberalizaci obchodu s Kanadou (CETA) a v září 2017 pak vstoupila prozatímně v platnost. V rámci této dohody došlo k odstranění všech cel u skupiny 0713 při dovozu z EU do Kanady.

V červenci 2013 byly zahájeny rozhovory o Transatlantickém obchodním a investičním partnerství s USA (TTIP), jehož součástí je i liberalizace dovozních cel na obou stranách. V říjnu 2016 se uskutečnilo již 15. kolo rozhovorů. Proběhly diskuse o výši a délce období eliminace dovozních cel u jednotlivých položek zájmu obou stran. Po nástupu nové americké administrativy v roce 2017 další jednání neprobíhají, protože si USA vyžádaly čas na nové definování své obchodní politiky.

Jednání o dohodě o volném obchodu s Ukrajinou bylo dokončeno, ale k jejímu podpisu na podzim 2013 vzhledem ke stavu politických vztahů s EU nedošlo. Z důvodu krizového vývoje na Ukrajině v prvních měsících roku 2014 se v březnu 2014 EU rozhodla podpořit ekonomiku Ukrajiny jednostranným dočasným snížením cel. Od 1. 1. 2016 je dohoda o volném obchodu mezi EU a Ukrajinou prozatímně uplatňována. Snížení cel se dotýká i položek skupiny 0713. Po vstupu dohody v platnost by mělo být clo u luskovin při vývozu z EU na Ukrajinu odstraněno maximálně do 5 let. V prvním čtvrtletí 2018 je aktuálně uplatňované clo Ukrajiny na dovozy z EU v rozmezí 0 až 10 % ad valorem.

K uzavření dohod o volném obchodu s Moldavskem a Gruzii došlo v listopadu 2013 a podepsány byly v červnu 2014. Na dovoz položek skupiny 0713 z EU do Moldavska a Gruzie jsou dovozní cla z EU nulová.

V červnu 2016 bylo zahájeno vyjednávání s Mexikem o možnosti rozšíření dohody o volném obchodu se zemědělskými produkty a do února 2018 proběhlo sedm kol jednání. U položek 0713 jsou všechna cla nulová (kromě tří položek fazolí neurčených k setí položky 0713 33, kde clo ad valorem zůstává 45 %).

V roce 2007 bylo zahájeno projednávání dohody o volném obchodu s Indií. Do roku 2013 se uskutečnilo 12 vyjednávacích kol, a přestože se podařilo dosáhnout určitého pokroku, celý proces se právě v roce 2013 prakticky zastavil. V lednu 2016 došlo k obnovení jednání zaměřených na vzájemně akceptovatelná řešení problematických bodů. Na summitu EU – Indie v říjnu 2017 vyjádřili vrcholní představitelé obou stran vůli k posilování ekonomického partnerství. Lze předpokládat, že se budou hledat možnosti obnovení procesu jednání.

V roce 2010 a 2012 se rozběhla jednání o prohloubených a komplexních dohodách o volném obchodu (DCFTA) s Malajsií a Vietnamem. Zatímco v případě Malajsie probíhá příprava dalších rozhovorů

a stále je potřeba vyřešit zásadní body, jednání s Vietnamem byla v prosinci 2016 formálně ukončena. V současnosti probíhá právní revize textu. Poté by měla být schválena a podepsána a její vstup v platnost se předpokládá na konci roku 2018. V jejím rámci dojde k odstranění všech cel u položek skupiny 0713 během následujících 6 let.

V roce 2013 bylo dále zahájeno jednání s Thajskem a poslední jednání se uskutečnilo v dubnu 2014. Z důvodu vnitropolitické situace v Thajsku zatím nejsou naplánována další kola jednání.

V prosinci 2015 byla oficiálně zahájena jednání s Filipíny a v únoru 2017 proběhlo druhé kolo jednání. Zatím však nebylo stanoveno datum dalšího jednání.

V září 2016 se uskutečnilo úvodní kolo jednání o dohodě o volném obchodu s Indonésií a do února 2018 proběhla čtyři kola jednání.

Do současnosti se uskutečnilo již osmnáct kol jednání o dohodě o volném obchodu mezi EU a Japonskem. Bylo možné pozorovat silné tlaky agrárního lobby Japonska proti uvolnění trhu se zemědělskými produkty. V květnu a červnu 2017 však došlo k zásadnímu posunu a dohoda byla formálně uzavřena v prosinci 2017. V současnosti probíhá právní úprava textu a překlady. Poté bude dohoda postoupena do procesu schvalování. Clo na většinu položek skupiny 0713 by při dovozu z EU do Japonska mělo být odstraněno do deseti let od vstupu dohody v platnost.

Jednání o zónách volného obchodu probíhají rovněž s řadou dalších zemí, např. s jihoamerickými zeměmi ze sdružení Mercosur (Argentina, Brazílie, Paraguay a Uruguay). Státy Mercosuru se dohodly na společné nabídce snížení cel už na konci července 2014, ale k vzájemné výměně nabídek s EU došlo až v květnu 2016. Do prosince 2017 proběhlo pět kol jednání. Podle vyjádření EK se předpokládá odstranění cel u 90 % položek vzájemného obchodu.

V listopadu 2013 oznámila Arménie, že pozastavuje veškerá jednání o DCFTA s EU a že bude usilovat o členství v celní unii s Ruskem, Běloruskem a Kazachstánem. Do této unie Arménie vstoupila v lednu 2015. V prosinci 2015 byla zahájena jednání o rozšíření platné Dohody o partnerství a spolupráci včetně jejích obchodních a investičních ustanovení. Dohoda byla podepsána v listopadu 2017. Předběžně by měla být uplatňována od dubna 2018, poté, co Arménie dokončí interní schvalování textu. Arménie uplatňuje na dovoz položek KN 0713 MFN clo v rozmezí od 10 do 12 % (výjimku tvoří dvě položky hrachu určeného k setí a pro krmné účely s nulovým clem).

V polovině roku 2015 oznámila Evropská komise, že zkoumá možnosti pro zahájení vyjednávání dohod o volném obchodu s Austrálií a Novým Zélandem a tento proces pokračoval i v roce 2017. V září 2017 navrhla Evropská komise směrnice pro vyjednávání dohod o volném obchodu s těmito dvěma státy a v současnosti probíhají diskuse Rady k těmto textům.

V listopadu 2015 se stal členem Světové obchodní organizace také Kazachstán. Vstup do této organizace pro tuto zemi znamená mimo jiné také závazek, že průměrné clo na dovozy zemědělských komodit nepřekročí 7,6 %. V oblasti luskovin je stejně jako u Ruska aktuálně na dovoz z EU do Kazachstánu stanoveno MFN clo v rozmezí 10–12 % (jedinou výjimku tvoří jedna položka hrachu pro krmné účely s nulovým clem).

Podpůrné programy v roce 2017

I. Přímé platby

Rostlinná výroba, včetně pěstování luskovin, je v ČR podporována několika dotačními tituly v rámci I. pilíře (přímé platby) Společné zemědělské politiky EU.

Vícesložkový systém přímých plateb (SAPS, greening, VCS a platba pro mladé zemědělce)

Společná zemědělská politika (SZP) v rámci přímých plateb (PP) klade důraz na šetrný přístup k životnímu prostředí pomocí greeningu (ozelenění), generační obměnu na venkově prostřednictvím podpor pro mladé zemědělce nebo na podporu tzv. citlivých komodit pomocí dobrovolné podpory vázané na produkci.

Největší položku z přímých plateb v roce 2017 tradičně tvořila jednotná platba na plochu zemědělské půdy (SAPS) – necelých 55 % z celkové obálky na přímé platby, dalšími složkami byly platba na zemědělské postupy příznivé pro klima a životní prostředí (greening) – 30 % obálky, dobrovolná podpora vázaná na produkci, tzv. VCS, poskytovaná citlivým sektorům – (15 % obálky) a platba pro mladé zemědělce (0,3 % obálky). Z národního rozpočtu byla v ČR vyplácena přechodná vnitrostátní podpora (PVP), která navazuje na dříve poskytované národní doplňkové platby (Top – Up).

Konkrétní podmínky poskytování přímých plateb upravuje **nařízení vlády č. 50/2015 Sb., o stanovení některých podmínek poskytování přímých plateb zemědělci a o změně některých souvisejících nařízení vlády, v návaznosti na přímo použitelné předpisy Evropské unie. Od roku 2018 je nařízení č. 50/2015 Sb. novelizováno nařízením vlády č. 427/2017.**

Žádost o poskytnutí podpory je podávána v rámci tzv. **Jednotné žádosti (JŽ)**, a to zpravidla do 15. května příslušného kalendářního roku prostřednictvím Státního zemědělského intervenčního fondu (SZIF).

Rozdělení obálky na PP v ČR v roce 2017 v mld. Kč

SAPS	11,98
Greening	6,6
VCS	3,3
Mladý zemědělec	0,07
Celková obálka	21,95

Pramen: Prováděcí nařízením Komise (EU) 2017/11272

Poznámka: Použit kurz 25,981 CZK/EUR.

Jednotná platba na plochu zemědělské půdy (SAPS)

SAPS i nadále tvoří nejvýznamnější část přímých plateb. Je poskytován ze zdrojů Evropské unie na hektar způsobilé zemědělské půdy. Poskytnutí SAPS bylo v roce 2017 mimo jiné podmíněno splněním podmínek aktivního zemědělce a zemědělského podnikatele, řádným obhospodařováním zemědělské půdy, dodržováním podmínek dobrého zemědělského a environmentálního stavu (DZES) a také dodržováním některých povinných požadavků na hospodaření (PPH), které jsou společně s DZES známy jako podmínky podmíněnosti (tzv. Cross-Compliance). Minimální výměra, na kterou lze poskytnout SAPS, činí 1 ha zemědělské půdy.

Vnitrostátní stropy a sazby SAPS v letech 2004–2017

Rok	Vnitrostátní strop na SAPS (mil. EUR)	Směnný kurz (Kč/EUR)	Sazba (EUR/ha)	Sazba (Kč/ha)
2004	198,940	32,45	56,41	1 830,40
2005	249,296	29,55	71,42	2 110,70
2006	310,457	28,32	88,89	2 517,80
2007	355,384	27,53	101,40	2 791,50
2008	437,762	24,66	124,16	3 072,20
2009	517,895	25,16	147,43	3 710,00
2010	581,177	24,60	165,07	4 060,80
2011	667,365	24,75	189,32	4 686,50
2012	755,659	25,14	214,28	5 387,30
2013	832,828	25,73	235,86	6 068,88
2014	773,751	27,50	218,08	5 997,23
2015	462,980	27,18	130,35	3 543,91
2016	462,535	27,02	130,07	3 514,54
2017	462,074	25,981	130,01	3 377,73

Poznámka: Ke snížení vnitrostátního stropu na SAPS od roku 2015 došlo v důsledku převodu části finančních prostředků v rámci přímých plateb na greeningovou platbu, VCS a platbu pro mladé zemědělce. Od roku 2015 je SAPS vyplácen spolu s greeningovou platbou.

Platba na zemědělské postupy příznivé pro klima a životní prostředí (greening)

Cílem greeningu je snížit negativní dopady zemědělské činnosti na životní prostředí. Pokud žadatel požádá o SAPS, je povinen dodržovat na všech svých způsobilých hektarech zemědělské půdy zemědělské postupy příznivé pro klima a životní prostředí. Základní pravidla greeningu vyplývají z příslušného evropského nařízení pro přímé platby, které vymezuje jeho tři složky, tj. diverzifikaci plodin, zachování výměry trvalých travních porostů a vyhrazení plochy využívané v ekologickém zájmu (Ecological Focus Area – EFA). Jako plochu využívanou v ekologickém zájmu lze v ČR považovat:

- úhor s porostem
- souvrat'
- krajinné prvky
- plochy s rychle rostoucími dřevinami pěstovanými ve výmladkových plantážích
- zalesněnou půdu
- plochy s meziplošinami
- plochy s plodinami, které vážou dusík

Plochy s plodinami, které vážou dusík

Pro splnění podmínek EFA musí být plodinami, které vážou dusík, zajištěn souvislý pokryv půdy minimálně od 1. června do 15. července daného kalendářního roku nebo prokazatelný výskyt posklizňových zbytků těchto plodin. Po sklizni jednoletých plodin nebo zapravení víceletých plodin musí být do 31. října založen porost ozimé plodiny. V případě, že porost víceletých plodin bude zapraven až po 31. říjnu, nemusí být splněna podmínka založení porostu ozimé plodiny.

Plodinou, která váže dusík, je bob, cizrna, čičorka, čočka, fazol, hrách, hrachor, jeřábina, jetel, komonice, kozinec, lupina, pískavice, ptačí noha, sója, štirovník, tolíce (včetně vojtěšky), úročník, vičenec, vikev, nebo směs těchto plodin nebo směs těchto plodin s ostatními plodinami, přičemž zastoupení plodiny, která váže dusík, činí v porostu této směsi více než 50 %.

Dusík vázající plodiny jsou každoročně nejvyužívanějšími plochami pro splnění podmínky vyčlenit EFA. Zatímco v roce 2016 bylo deklarováno jako EFA cca 190 000 ha ploch s těmito plodinami, v roce 2017 došlo k nárůstu ploch o dalších 12 500 ha.

Nicméně tento pozitivní trend může být v roce 2018 ohrožen restriktivním zákazem použití přípravků na ochranu rostlin (POR) od výsevu do sklizně dusík vázajících plodin vydaným ze strany Evropské komise. V tomto důsledku lze předpokládat snižování těchto ploch EFA, neboť je přímo ohrožena jejich produkční funkce.

Sazba greeningové platby pro rok 2017 byla stanovena ve výši 1 853,35 Kč/ha.

Dobrovolná podpora vázaná na produkci

Česká republika dlouhodobě podporuje citlivé sektory rostlinné a živočišné výroby v rámci přímých plateb. V minulých letech byly finanční prostředky ve výši 3,5 %, pro rok 2014 ve výši 6,5 % roční obálky na přímé platby, směřovány prostřednictvím zvláštní podpory dle čl. 68 do sektoru brambor pro výrobu škrobu, chmele, krav bez tržní produkce mléka, dojnic a chovu ovcí a koz.

Pro období 2015–2020 směřují finanční prostředky nejenom na tyto sektory, ale i na ovoce, zeleninu, konzumní brambory, cukrovou řepu a bílkovinné plodiny podmíněné chovem hospodářských zvířat, a to v celkové výši 15 % roční obálky na přímé platby (průměrná roční částka cca 3,4 mld. Kč). Dochází tedy nejenom k rozšíření počtu podporovaných komodit, ale také k významnému nárůstu objemu finančních prostředků.

Podpora na produkci bílkovinných plodin

Pro účely dobrovolné podpory vázané na produkci se Česká republika rozhodla využít možnosti maximálního zacílení 2 % vnitrostátního stropu přímých plateb za účelem podpory produkce bílkovinných plodin s návazností na chov přežvýkavců.

Způsobilými pro tuto podporu jsou následující bílkovinné plodiny: hrách (včetně pelušky), bob, sója, lupina, jetel, vojtěška včetně jejich směsí a směsí s obilovinami, přičemž zastoupení bílkovinných plodin musí činit v porostech víc než 50 %. Minimální výměra, na kterou lze poskytnout podporu, je 1 ha způsobilé standardní orné půdy, na které jsou pěstovány bílkovinné plodiny minimálně od 1. června do 15. července příslušného kalendářního roku. Do roku 2017 byla podpora podmíněna provázaností na živočišnou výrobu, tzn. minimální intenzitou chovu hospodářských zvířat (skot, bahnice a kozy) ve výši 3 VDJ/ha v období od 1. června do 30. září příslušného kalendářního roku.

Pro rok 2018 došlo novelou nařízení vlády č. 50/2015 Sb. k úpravě podmínek podpory na produkci bílkovinných plodin, a to tím, že pro poskytnutí podpory nebude chov přežvýkavců požadován.

Průměrná roční podpora bude v období 2015–2020 činit cca 460 mil. Kč. V roce 2017 činila sazba u podpory na produkci bílkovinných plodin 2 989,64 Kč/ha.

Přechodné vnitrostátní podpory

Přechodné vnitrostátní podpory (PVP) jsou nástupci národních doplňkových plateb Top-Up, které byly poskytovány v letech 2005 až 2012. Podpora je poskytována na zemědělskou půdu, chov krav bez tržní produkce mléka, chov ovcí/koz a na 3 tzv. historické platby – chmel, brambory pro výrobu škrobu a přežvýkavce (počítá se stav ke dni 31. 3. 2007). PVP se poskytují žadatelům, kteří v daném roce obdrželi dotaci na SAPS. Podpory jsou plně hrazeny z rozpočtu ČR.

Výše vnitrostátního stropu na PVP pro rok 2017

Rok	2017
Max. možná výše vnitrostátního stropu (tis. EUR)	28 189,2
Max. možná výše vnitrostátního stropu (tis. Kč)	732 383

Poznámka: Zaokrouhleno, při přepočtu na Kč byl použit kurz 25,981 CZK/EUR.

Veškeré další informace jsou uvedeny na webu: <https://portal.mze.cz/ssl/web/mze/dotace/>.

II. Národní podpory**A/ Dotační programy ministerstva zemědělství**

Ministerstvo zemědělství ČR vydalo Zásady, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotací pro rok 2016 na základě § 1, § 2 a § 2d zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů. Tyto zásady byly schváleny usnesením Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky č. I 030 z 36. schůze konané dne 17. prosince 2015.

Oblasti luskovin se dotýkají zejména následující podpůrné programy:

3. Podpora ozdravování polních a speciálních plodin

Účelem je zvýšení kvality rostlinné produkce cestou náhrady chemického ošetření a prevence šíření hospodářsky závažných virových a bakteriálních chorob a chorob přenosných osivem a sadbou.

3.a. – biologická ochrana jako náhrada chemické ochrany rostlin. V současné době probíhá renotifikace této podpory, snahou je zvýšení maximální výše sazeb dotací a jejich rekalkulace pro jednotlivé plodiny a rozšíření programu o obiloviny a luskoviny. Nová pravidla by měla platit od 1. 10. 2017 (při úspěšném průběhu renotifikace). Maximální výše sazby dotace u luskovin je navrhována do výše 25 %, maximálně však 366 Kč/ha.

3.d. – podpora tvorby rostlinných genotypů s vysokou rezistencí k biotickým a abiotickým faktorům a diferencovanou kvalitou obilovin včetně kukuřice, malých zrnin, olejnin, luskovin, brambor, píce, zelenin, kořeninových rostlin, chmele, révy vinné a ovocných dřevin. Podpora do výše 70 % prokázaných vyjmenovaných nákladů. Příjemce dotace musí vyjádřit svůj souhlas se zpřístupněním výsledků podporovaného programu pro veřejnost.

Podpora je poskytována dle článku 31 nařízení Komise (EU) č. 702/2014.

9. Poradenství a vzdělávání**9.A. Speciální poradenství****9.A.b. Speciální poradenství pro rostlinnou výrobu**

Podporováno je vydávání publikací doporučených odrůd a souvisejících informací, poskytovaných pěstitelům zdarma, pořádání výstav pěstovaných rostlin, podpora pořádání seminářů a školení pro pěstitelskou veřejnost a podpora zajištění samostatných odrůdových zkoušek registrovaných odrůd polních plodin za účelem zajistit získání a šíření informací o pěstitelských vlastnostech registrovaných odrůd polních plodin, které jsou následně publikovány. Žadatelem o podporu může být jen subjekt splňující kritéria malého a středního podniku ve smyslu Přílohy I nařízení Komise (EU) č. 702/2014. Podpora je poskytována na základě čl. 21 a čl. 24 nařízení Komise (EU) č. 702/2014.

9.F. Podpora poradenství v zemědělství

9.F.e. Regionální přenos informací prostřednictvím Krajských informačních středisek pro rozvoj zemědělství a venkova – regionální a cílený přenos informací o realizaci Společné zemědělské politiky,

zajišťovaný prostřednictvím Krajských informačních středisek pro rozvoj zemědělství a venkova (KIS). Podpora je poskytnuta formou dotace do hospodářského výsledku (dříve neinvestiční). Výše podpory je do 500 000 Kč na žadatele.

9.Fi. Odborné konzultace – podpora poradenství v zemědělství, lesnictví, potravinářství, vodním hospodářství zaměřená na konzultace (odborná témata/inovace) formou telefonického, elektronického, písemného či osobního kontaktu časově limitovaného (do 60 minut), které pomohou tazateli, tj. mikro, malým a středním podnikům, zodpovědět jednotlivý odborně zaměřený dotaz provozního charakteru. Podpora je poskytnuta formou dotace do hospodářského výsledku (dříve neinvestiční). Výše podpory je odlišena dle daného subjektu, který je zařazen pod písmeno a) – do 400 000 Kč/žadatele a písmeno b) – do 500 000 Kč/žadatel a c) do 400 000 Kč/žadatel u odborných sdružení.

9.H. Podpora účasti na mezinárodních veletrzích a výstavách v zahraničí – podpora účasti vystavovatelů, jejich výrobků, případně služeb na mezinárodních veletrzích a výstavách v zahraničí.

Na účast na veletrzích a výstavách v období od 1. 7. 2017 do 30. 6. 2018 bude poskytována dotace v rámci dvou dotačních podprogramů 9.H.a. – Podpora účasti na mezinárodních veletrzích a výstavách v zahraničí pod patronací Ministerstva zemědělství a 9.H.b. – Podpora účasti na ostatních mezinárodních zemědělských a potravinářských veletrzích a výstavách v zahraničí.

Podpora je poskytována na částečnou úhradu pronájmu výstavní plochy, úhradu registračního poplatku a úhradu zpáteční letenky do veletržní destinace, u dotačního podprogramu 9.H.b. pak i na částečnou úhradu výstavby stánku bez vybavení a bez technických sítí.

10. D. Podpora evropské integrace nevládních organizací

Účelem je podpora vstupu, členství, zastoupení členství a činnost českých stavovských agrárních nevládních organizací (u členů řádných i přidružených) v mezinárodních nevládních organizacích (podpora rozvoje demokratické občanské společnosti), za které se z hlediska tohoto dotačního titulu pro rok 2016 považují: Konfederace mladých farmářů (CEJA), Evropská konfederace zemědělských producentů (COPA), Všeobecný výbor pro zemědělské družstevnictví EU (COGECA), FoodDrinkEurope, Konfederace evropských vlastníků lesa (CEPF), Evropská federace obecních lesů (FECOF), Asociace evropských regionů horských oblastí (EUROMONTANA), Sdružení evropských vinařských regionů (AREV), IFOAM EU Group, Organizace evropských vlastníků půdy (ELO) a Farm Europe. Výše podpory je stanovena jako 100% úhrada členských příspěvků v mezinárodních nevládních organizacích + částečná úhrada nákladů na realizovanou jednání formou stanovených sazeb na jednací dny.

10.E.c. Podpora České technologické platformy pro ekologické zemědělství

Účelem je podpora činnosti technologické platformy zaměřená na posílení funkčnosti, budování vnitřní struktury, personálního zajištění a zapojení do národních i evropských struktur, a plnění odborně příslušných cílů Akčního plánu ČR pro rozvoj ekologického zemědělství v letech 2016–2020. Informační a propagační činnost sloužící k propagaci cílů, aktivit a výsledků práce platformy, včetně zajištění přenosu informací mezi vědou, výzkumem a zemědělskou a podnikatelskou praxí z oblasti ekologického zemědělství a produkce.

13. Podpora zpracování zemědělských produktů a zvyšování konkurenceschopnosti potravinářského průmyslu

Účelem dotace je zvýšení kvality zpracování zemědělských produktů uvedených v příloze I Smlouvy o fungování EU, zvyšování konkurenceschopnosti potravinářských podniků, respektive krmivářských podniků na evropském trhu, hlavně s ohledem na jakost, nezávadnost a dohledatelnost výrobků. Zabezpečení funkčnosti a účinnosti jakostních systémů (včetně integrované prevence a omezování znečištění).

Dotaci lze poskytnout pro:

- a) modernizace výrobních zařízení,
- b) zavádění nových technologií,
- c) investice do technologií související s diverzifikací produkce provozovny o další nové výrobky,
- d) investice do technologií související se zásadní změnou výrobního postupu stávající provozovny,
- e) zlepšení a racionalizaci postupů zpracování zemědělských produktů,
- f) investice do technologií ke zlepšování a monitorování kvality potravinářských výrobků, resp. krmiv,
- g) zavádění technologií šetrných k životnímu prostředí,
- h) zavádění technologií souvisejících s dohledatelností potravinářských výrobků, resp. krmiv.

Podpora se poskytuje do výše 50 % prokazatelně vynaložených nákladů dle předloženého projektu. Minimální hodnota nákladů projektu je 1 mil. Kč a maximální hodnota nákladů projektu je 60 mil. Kč. Jeden subjekt může podat v kalendářním roce pouze jeden projekt.

B/ Podpory Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu (PGRLF)

Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond, a.s. (dále jen „PGRLF“) se v České republice stal za dobu svého působení neodmyslitelnou součástí podpory resortu zemědělství. Již od roku 1993 podporuje stávající, ale i začínající zemědělské podnikatele. Pomohl zejména v dobách, kdy bylo nutné poskytnout začínajícím subjektům výraznou garanci, aby se pro ně staly úvěry od bank dostupné. Umožnil tím čerpat úvěry pro české zemědělce v objemu 161 mld. Kč. Jeho úloha se nikterak nezmenšuje ani v dnešní době, kdy umožňuje obnovovat investice, které jsou pro zemědělský resort neustále vysoce potřebné a bez podpory PGRLF obtížně dostupné. Podporou pojištění se daří postupně zvyšovat stále nedostatečnou úroveň propojištěnosti v pojištění plodin a zvířat a tím do jisté míry eliminovat specifická rizika podnikání v zemědělském sektoru.

Hlavním předmětem činnosti PGRLF je v současné době subvencování části úroků z úvěrů podnikatelských subjektů v oblasti zemědělství, lesnictví, vodního hospodářství a průmyslu zabývajícího se zpracováním produkce ze zemědělské výroby. Dalšími činnostmi PGRLF je finanční podpora pojištění plodin, hospodářských zvířat a lesních porostů, podpora ve formě úvěrů poskytovaných PGRLF na investiční a provozní financování podniku související se zemědělskou prvovýrobou, se zpracováním zemědělských produktů, lesním hospodářstvím nebo zpracováním dřeva či na nákup nestátní zemědělské půdy nebo podpory sociálního zemědělství a podpory ve formě zajištění komerčních úvěrů.

Programy PGRLF využitelné v sektoru luskovin:

- **Zemědělec:** Program zaměřený na vytvoření předpokladů pro další rozvoj prvovýrobců zemědělské produkce. Podpora ve formě dotace části úroků z investičních úvěrů na nákup zemědělské techniky do zemědělské prvovýroby, na výstavbu, pořízení nebo vylepšení nemovitého majetku v zemědělských závodech a na nákup plemenných zvířat za účelem zlepšení genetické hodnoty stáda. V rámci uvedeného programu je poskytováno zvýhodnění pro mladé podnikatele v zemědělství, a to navýšením základní sazby podpory o další 1 % p.a. Minimální úrokové zatížení příjemce podpory činí 0,5 % p.a.
- **Zpracovatel:** Program je určen podnikatelům, kteří se zabývají zpracováním zemědělských produktů a dosahují požadované hranice příjmu ze zpracování zemědělské produkce. Podpora je poskytována ve formě subvence části úroků z úvěrů poskytnutých na pořízení investičního majetku, který souvisí se zpracováním zemědělských produktů. Program je poskytován v režimu *de minimis* (= až 200 000 EUR na jeden podnik).
- **Podpora nákupu půdy:** Program pro podporu nákupu nestátní zemědělské půdy zemědělskými prvovýrobcí. Podpora ve formě dotace části úroků z úvěrů na nákup půdy dle podmínek poskytování podpory malého rozsahu (*de minimis*) = až do 15 000 EUR na jeden podnik za tři roky.

▪ **Podpora nákupu půdy – snížení jistiny úvěru:** Program určený na podporu nákupu nestátní zemědělské půdy, v rámci kterého je poskytována podpora ve formě finančních prostředků určených ke snížení jistiny úvěrů poskytnutých komerčními subjekty na nákup zemědělské půdy. Podpora bude poskytnuta až do výše limitu příslušného nařízení *de minimis* (= až 15 000 EUR na jeden podnik za tři roky). Uvedená podpora může být poskytnuta i opakovaně. Program podpory je určen pro zemědělské podnikatele, kteří působí v oblasti zemědělské prvovýroby.

▪ **Podpora pojištění:** Účelem podpory je částečná finanční kompenzace pojistného, vynaloženého na zemědělské pojištění plodin a hospodářských zvířat s cílem dosažení vyšší propojištěnosti a snížení podnikatelských rizik v zemědělském sektoru.

V rámci programů podpory pojištění bylo k 31. 12. 2015 schváleno 68 017 žádostí. Ke stejnému datu bylo PGRLF na finančních podporách vyplaceno celkem 3 735 mil. Kč. Sazby podpory pro 2016 budou vyhlášeny do konce roku, tedy po zpracování všech přijatých žádostí.

▪ **Úvěry na nákup půdy:** V rámci programu jsou poskytovány úročené úvěry přímo PGRLF, a to na nákup zemědělské půdy, která není majetkem České republiky. Uvedený program podpory je určen zemědělským podnikatelům působícím v oblasti zemědělské prvovýroby. Tyto úvěry lze také kombinovat s podporou poskytnutou v režimu *de minimis*. V rámci uvedeného programu může klient žádat o snížení jistiny úvěru (poskytnutého PGRLF), a to v režimu *de minimis* (= až 15 000 EUR na jeden podnik za tři roky). Podpora formou snížení jistiny úvěru může být poskytnuta i opakovaně.

▪ **Sociální zemědělství:** Program podpory je určen zemědělskému prvovýrobci, který umožní znevýhodněným osobám spolupodílet se na běžných (nebo zvláště vyčleněných) činnostech farmy, má uzavřené pracovní smlouvy s uvedenými osobami a uzavřenou smlouvu s registrovaným poskytovatelem sociálních služeb či sám je registrovaným poskytovatelem sociálních služeb. V rámci uvedeného programu jsou poskytovány úvěry PGRLF, a to úvěry jak investiční, tak úvěry provozní.

▪ **Zajištění úvěrů:** V rámci programu podpory PGRLF ručí za investiční úvěry poskytnuté komerčními bankami. Příjemci podpory mohou být nejen podnikatelé, kteří se zabývají zemědělskou prvovýrobou a/nebo zpracováním zemědělských produktů, ale i podnikatelé zabývající se hospodařením v lesích nebo podnikatelé zabývající se zpracováním dřeva. Příjemcem podpory může být také podnikatel nebo obec, která je vlastníkem, nájemcem (pachtýřem) nebo vypůjčitelem lesa a hospodář podle schváleného lesního hospodářského plánu nebo obec zabývající se činnostmi souvisejícími se zpracováním dřeva. Ručení může být také poskytnuto za bankovní úvěry určené na informační a propagační opatření na podporu zemědělských produktů a potravinářských výrobků ze zemědělských produktů na vnitřním trhu EU a/nebo ve třetích zemích. Jde o projekty, o kterých rozhodla EK a které jsou spolufinancovány z rozpočtu EU.

▪ **Investiční úvěry:** V rámci programu jsou poskytovány úročené úvěry přímo PGRLF. Program podpory je určen podnikatelům, kteří se zabývají chovem skotu, ovcí, koz, prasat nebo drůbeže či pěstováním ovoce, vinné révy, chmele, zeleniny, brambor, cukrové řepy či se zabývají zpracováním zemědělských produktů, lesním hospodářstvím nebo zpracováním dřeva, a to na pořízení investičního majetku, který souvisí s uvedenou podnikatelskou činností. Příjemcem podpory může být také podnikatel nebo obec, která je vlastníkem, nájemcem (pachtýřem) nebo vypůjčitelem lesa a hospodář podle schváleného lesního hospodářského plánu či lesní hospodářské osnovy nebo obec zabývající se činnostmi souvisejícími se zpracováním dřeva. V rámci uvedeného programu může klient žádat o snížení jistiny úvěru (poskytnutého PGRLF), a to v režimu *de minimis* (max. 15 000 EUR za tři roky), kde výše podpory může činit max. 50 % z celkové výše poskytnutého úvěru. Podpora může být poskytnuta jak podnikům, které jsou řazeny do kategorie malých a středních podniků, tak i podnikům, které jsou řazeny do kategorie velkých podniků.

▪ **Provozní úvěry:** V rámci programu jsou poskytovány úročené úvěry přímo PGRLF. Program podpory je určen podnikatelům, kteří se zabývají chovem skotu, ovcí, koz, prasat nebo drůbeže či pěstováním ovoce, vinné révy, chmele, zeleniny, brambor, cukrové řepy či se zabývají zpracováním zemědělských produktů, lesním hospodářstvím nebo zpracováním dřeva, a to na provozní financování.

Příjemcem podpory může být také podnikatel nebo obec, která je vlastníkem, nájemcem (pachtýřem) nebo vypůjčitelem lesa a hospodář podle schváleného lesního hospodářského plánu či lesní hospodářské osnovy nebo obec zabývající se činnostmi souvisejícími se zpracováním dřeva. V rámci uvedeného programu může klient žádat o snížení jistiny úvěru (poskytnutého PGR LF), a to v režimu *de minimis* (max. 15 000 EUR za tři roky), kde výše podpory může činit max. 50 % z celkové výše poskytnutého úvěru. Podpora může být poskytnuta jak podnikům, které jsou řazeny do kategorie malých a středních podniků, tak i podnikům, které jsou řazeny do kategorie velkých podniků.

III. PRV - Program rozvoje venkova

Z Programu rozvoje venkova ČR na období 2014–2020 (dále jen PRV) mohou pěstitelé luskovin čerpat dotace na investice do výstavby i rekonstrukce zemědělských staveb, pořízení potřebných technologií i pořízení mobilních strojů. Tyto podpory je možné čerpat zejména z operace 4.1.1 Investice do zemědělských podniků a 6.1.1 Zahájení činnosti mladých zemědělců. Poskytování podpor se řídí **Pravidly, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotace na projekty Programu rozvoje venkova na období 2014–2020** (Pravidla), která vydává Ministerstvo zemědělství ČR na základě nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1305/2013 ze dne 17. prosince 2013 o podpoře pro rozvoj venkova z Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova (EZFRV) a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 1698/2005. Tato Pravidla jsou zveřejněna na internetových stránkách Ministerstva zemědělství www.eagri.cz/prv a Státního zemědělského intervenčního fondu www.szif.cz.

Operace 4.1.1 Investice do zemědělských podniků

Dotace z této operace mohou čerpat všichni zemědělství podnikatelé na projekty od 100 tis. do 150 mil. Kč výdajů, ze kterých je stanovena dotace. Základní míra dotace je 40 %, a tu je možné u mladých začínajících zemědělců a žadatelů hospodařících ve znevýhodněných (LFA) oblastech o 10 % navýšit. Maximální míra dotace je 60 %.

Pro pěstování luskovin se dotují zejména investice do pořízení skladů, čistících a třídících linek i dalších potřebných technologií a mobilní stroje. Operace je rozdělena na záměry podle jednotlivých sektorů, podle velikosti projektů a podle velikosti obhospodařované půdy. Na pěstování luskovin je tak možné čerpat z těchto záměrů:

- b) Rostlinná výroba – projekty do 1 000 000,- Kč, žadatelů, kteří hospodaří na max. 150 ha,
- g) Rostlinná výroba – projekty do 5 000 000,- Kč (nezáleží na výměře obhospodařované půdy),
- l) Rostlinná výroba – projekty nad 5 000 000,- Kč do 150 000 000,- Kč (nezáleží na výměře obhospodařované půdy).

Na přelomu září a října 2015 proběhlo 1. kolo příjmu žádostí o dotaci z této operace.

Stav administrace 1. kola ke dni 31. 1. 2018:

	Počet zaregistrovaných žádostí	Požadavek na dotaci zaregistrovaných žádostí (Kč)	Počet schválených žádostí	Požadavek na dotaci schválených žádostí (Kč)
Záměr b)	202	54 914 047	148	40 293 002
Záměr g)	352	310 884 244	291	246 601 200
Záměr l)	143	1 067 095 115	57	567 338 921
Operace 4.1.1 Celkem	2 233	7 548 925 634	1 407	4 005 047 109

Pramen: MZe, 2018

V říjnu roku 2016 proběhlo 3. kolo příjmu žádostí o dotaci (ve 2. kole příjmu nebyl vyhlášen příjem žádostí o dotaci z této operace).

Stav administrace 3. kola ke dni 31. 1. 2018:

	Počet zaregistrovaných žádostí	Požadavek na dotaci zaregistrovaných žádostí (Kč)	Počet schválených žádostí	Požadavek na dotaci schválených žádostí (Kč)
Záměr b)	682	236 093 498	484	163 779 254
Záměr g)	592	594 202 662	226	241 136 803
Záměr l)	140	1 443 926 680	36	412 986 347
Operace 4.1.1 Celkem	3 853	6 492 956 987	2 552	3 252 245 966

Pramen: MZe, 2018

V říjnu roku 2017 proběhlo 5. kolo příjmu žádostí o dotaci (ve 4. kole příjmu nebyl vyhlášen příjem žádostí o dotaci z této operace). Další příjem žádostí o dotaci z operace 4.1.1 se předpokládá v říjnu 2018.

Stav administrace 5. kola ke dni 31. 1. 2018:

	Počet zaregistrovaných žádostí	Požadavek na dotaci zaregistrovaných žádostí (Kč)	Počet doporučených žádostí	Požadavek na dotaci doporučených žádostí (Kč)
Záměr b)	557	198 784 894	269	89 810 670
Záměr g)	557	568 389 877	170	168 674 624
Záměr l)	105	1 158 946 389	29	346 148 217
Operace 4.1.1 Celkem	3 661	6 492 956 987	1465	2 045 698 880

Pramen: MZe, 2018

Operace 6.1.1 Zahájení činnosti mladých zemědělců

Již z názvu je patrné, že podpora je určena pro mladé začínající zemědělce, tedy osoby do 40 let (včetně), které nepodnikají déle než 2 roky. Dotace se poskytuje na realizaci podnikatelského plánu ve výši maximálně 45 tis. EUR, což činí cca 1,2 mil. Kč.

První příjem žádostí v této operaci proběhl ve 2. kole příjmu žádostí o dotaci v květnu 2016. Bylo podáno 682 žádostí s požadavkem na dotaci 852 500 000 Kč. 619 žádostí s požadavkem na dotaci ve výši 773 750 000 Kč bylo doporučeno k podpoře. Ostatních 63 projektů bylo zařazeno mezi náhradníky.

Další příjem žádostí proběhl ve **4. kole** v dubnu 2017. Bylo podáno 478 žádostí s požadavkem na dotaci 597 500 000 Kč. 264 žádostí s požadavkem na dotaci ve výši 330 000 000 Kč bylo doporučeno k podpoře, 61 projektů bylo zařazeno mezi náhradníky.

Další možnosti poskytuje také operace 16.2.1 Podpora vývoje nových produktů, postupů a technologií v zemědělské prvovýrobě, jinými slovy zemědělské inovace. Zde se podpora poskytuje na výzkum a vývoj a na investice spojené s vyvíjeným produktem, postupem či technologií. Na zpracování luštěnin je pak možné čerpat dotace z operace 4.2.1 Zpracování a uvádění na trh zemědělských produktů, a to na investice do potřebných technologií, strojů i staveb.

PRODUKCE LUSKOVIN NA ZRNO VE SVĚTĚ

Nejpěstovanější luskovinou ve světovém měřítku je **sója**. Z hlediska hospodářského významu a užití zejména pro produkci jedlého oleje se sója zahrnuje mezi olejninu. Celosvětová výměra sóji by podle odhadu IGC z prosince 2017 měla v marketingovém roce 2017/18 meziročně mírně stoupnout o 3,3 % na 126,0 mil. ha a celosvětová produkce tak dosáhne 348,9 mil. t, což je mírný pokles o 0,3 % oproti loňskému roku. Globální spotřeba sóji by měla činit 351,6 mil. t. Světové zásoby sóji by tak měly poklesnout na 39 mil. t. Hlavními světovými producenty sóji jsou v současnosti USA, Brazílie, Argentina, Čína a Indie.

Na základě posledních dostupných údajů FAO z prosince 2017 světová sklizňová plocha ostatních luskovin na zrno kromě sóji činila v roce 2016 cca 57,6 mil. ha, z toho nejvíce plochy zaujímal fazol (29,3 mil. ha) a cizrna (12,7 mil. ha). Následuje hrách (7,6 mil. ha), čočka (5,5 mil. ha), dále bob (2,4 mil. ha), vikve, lupiny a bambara (jejich celkové plochy jsou relativně menší). Cca 54 % světových sklizňových ploch luskovin na zrno se nachází v Asii (31,2 mil. ha), přibližně 16,2 % v Africe, 20 % v Americe, 6 % v Evropě a 3 % v Austrálii a Oceánii. Intenzita pěstování je však na nejlidnatějších kontinentech nedostatečná a dosahované výnosy velmi nízké (v průměru 1,05–1,21 t/ha). Největšími producenty luštěnin mimo sóji (dále jen luštěnin) jsou v Asii Indie, Myanmar (Barma) a Čína, v Africe pak Niger, Nigérie, Tanzanie a Etiopie, v Severní Americe Kanada a v Jižní Americe Brazílie. Zemí s největší světovou výrobou luštěnin kolem 14,7 mil. t je Indie. Tato země se zároveň řadí i na 1. světovou příčku co do jejich spotřeby. Indie je tak i největším světovým dovozcem luštěnin při celkovém objemu dovážených luštěnin okolo 3,8 mil. t (z toho asi 1,2 mil. t hrachu). Druhým největším světovým producentem luštěnin a hlavním světovým vývozcem je Kanada s produkcí kolem 8,2 mil. t. Kanada je předním světovým producentem hrachu, čočky, fazolu a cizrny. V Asii převažuje produkce fazolu a cizrny, v Severní Americe jsou dominantními luskovinami hrách a čočka, ve Střední a Jižní Americe fazol a v Austrálii lupina a cizrna. V Evropě je nejvíce pěstovanou luskovinou hrách a cizrna.

Světový obchod s luštěninami za posledních 20 let několikanásobně vzrostl. Aktuálně patří mezi největší vývozce luštěnin Kanada, Austrálie, Myanmar, USA a Čína. Mezi největší dovozce luštěnin patří Indie, Čína a EU. Každoroční globální spotřeba luštěnin činí zhruba 61 mil. t. Z tohoto množství představuje potravinářské užití k lidské výživě zhruba 77 % (převážně v rozvojových zemích), krmné užití cca 21 % (zejména v rozvinutých zemích) a zbylá 2 % připadají na osivo a ostatní účely.

Fazol je po sóji nejrozšířenější luskovinou na světě. Do této skupiny jsou ve statistikách FAO kromě rodu *Phaseolus* započítávány i některé druhy příbuzného rodu *Vigna* (*Vigna angularis*, *V. radiata*, *V. mungo*, *V. umbellata*, *V. aconitifolia*). Světová produkce fazolu se měnila v průběhu posledních 16 let, přičemž celkový trend narůstal z úrovně 16 mil. t v roce 1998 na téměř 27 mil. t v roce 2014. Celosvětová výměra fazolu v roce 2014 dosáhla 30 293 tis. ha (35 % celosvětové výměry luskovin), což znamená mírný nárůst o 3,6 % ve srovnání s rokem 2013. Odhad produkce v roce 2016 dle FAO ve výši 26 833 tis. t je cca o 2,9 % nižší než v předchozím roce. Hlavními produkčními státy jsou Indie (3,9 mil. t), Myanmar (5,2 mil. t), Brazílie (2,6 mil. t), USA (1,3 mil. t) a Mexiko (1,1 mil. t).

Světový obchod s produkcí fazolu v posledních 10 letech vzrostl na úroveň kolem 4–5 mil. t. Mezi pět největších světových vývozců fazolí patří Čína, Myanmar, USA, Argentina a Kanada, které dodávají na světový trh cca 80 % globálního vývozu fazolí, tj. cca 3,5 mil. t. Mezi 5 největších dovozců fazolí patří Indie, Brazílie, USA, Velká Británie a Mexiko. Nejvyšší průměrná spotřeba fazolu je dlouhodobě na jihoamerickém kontinentu ve výši cca 15 kg na obyvatele a rok.

Na následujícím místě v rozsahu pěstování jsou **cizrna** (12 650 tis. ha, 22 %) a hlavně na africkém kontinentu pěstovaná **vigna čínská** (12 317 tis. ha, 17 %). Vigna čínská navzdory svému jménu pochází z tropické Afriky, má 1,5–2 m dlouhou popínavou lodyhu, až 1 metr dlouhé tenké lusky, ledvinovitá semena bílé barvy s charakteristickou černou nebo žlutou skvrnou – očkem. Může být jednoletkou i trvalkou. Kvete zelenými, bílými, žlutými nebo fialovými květy v 15–40 cm dlouhých hroznech. Plodem je lusk s 10–16 semeny. Využívá se pro potravinářské i krmivářské účely.

Světová produkce semene **hrachu** dosahuje cca 14 mil. t. Hrách na zrno je v současnosti nejvíce pěstován v Severní Americe, Asii a Evropě. Jedny z největších ploch jsou v Kanadě, Číně, Rusku a Indii. Celková globální spotřeba semene hrachu by měla činit kolem 10 mil. t, z toho více než polovina připadá na potravinářské účely. Světový obchod se semenem hrachu kolísá v posledních deseti letech od 2 do 5 mil. t.

Čína je největším světovým producentem **bobu** (kolem 1,6 mil. t), její produkce je však málo vyvážená. Austrálie, Velká Británie a Francie jsou hlavními světovými exportéry bobu především na Střední východ (Egypt).

Největší pěstitelské plochy **lupiny** dosahující cca 517 tis. ha jsou uváděny v Austrálii. V Evropě se významnější plochy lupiny nachází zejména v Německu a Polsku.

Největší plochy pěstování **čočky** jsou zejména v Indii (1,5 mil. ha), Kanadě (1,2 mil. ha), Turecku (246 tis. ha), Austrálii (225 tis. ha) a Nepálu (206 tis. ha).

Plochy, výnosy a produkce hlavních druhů luskovin na zrno ve světě

Kontinent	Komodita	Sklizňová plocha (tis. ha)			Průměrný výnos (t/ha)			Produkce (tis. t)		
		2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Svět celkem	Fazol	30 293	30 701	29 393	0,89	0,9	0,9	26 854	27 644	26 833
	Bob	2 182	2 282	2 404	1,94	1,88	1,86	4 240	4 230	4 460
	Cizrna	13 895	11 928	12 650	0,96	0,93	0,96	13 400	11 036	12 093
	Čočka	4 021	4 809	5 481	1,17	1,14	1,15	4 702	5 485	6 316
	Hrách	6 793	7 064	7 626	1,72	1,70	1,88	11 662	12 043	14 363
	Luskoviny celkem	57 184	56 784	57 554	1,34	1,31	1,35	60 858	60 438	64 065
Afrika	Fazol	7 218	7 436	7 183	0,88	0,90	0,90	6 325	6 725	6 489
	Bob	837	825	711	1,62	1,63	1,76	1 353	1 341	1 252
	Cizrna	620	616	606	1,21	1,32	1,17	752	811	712
	Čočka	162	160	143	1,12	1,30	1,29	181	208	184
	Hrách	723	714	681	0,92	0,93	0,94	664	668	638
	Luskoviny celkem	9 002	9 751	9 324	1,15	1,22	1,21	9 275	9 753	9 275
Severní Amerika	Fazol	787	797	741	2,01	2,02	2,05	1 585	1 610	1 519
	Bob	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	Cizrna	152	129	131	1,65	1,54	1,64	250	198	214
	Čočka	1 322	1 823	2 361	1,62	1,53	1,48	2 143	2 780	3 489
	Hrách	1 952	1 908	2 100	2,35	2,11	2,57	4 588	4 030	5 393
	Luskoviny celkem	4 213	4 657	5 333	1,91	1,80	1,94	8 566	8 618	10 615
Střední Amerika	Fazol	2 470	2 330	2 383	0,78	0,69	0,75	1 923	1 601	1 785
	Bob	48	48	46	1,24	1,28	1,41	59	62	65
	Cizrna	106	80	66	1,61	1,71	1,83	172	138	122
	Čočka	9	8	3	0,98	0,53	0,75	9	4	2
	Hrách	4	5	5	1,11	1,26	1,36	5	6	7
	Luskoviny celkem	2 637	2 471	2 503	1,14	1,09	1,22	2 168	1 811	1 981

Kontinent	Komodita	Sklizňová plocha (tis. ha)			Průměrný výnos (t/ha)			Produkce (tis. t)		
		2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Jižní Amerika	Fazol	3 855	3 724	3 349	1,05	1,11	1,02	4 139	4 134	3 418
	Bob	127	123	115	1,12	1,13	1,11	143	138	128
	Cizrna	54	61	67	1,05	1,07	1,06	57	65	71
	Čočka	13	12	12	0,74	0,76	0,79	10	9	9
	Hrách	144	145	145	1,24	1,25	1,26	179	181	183
	Luskoviny celkem	4 193	4 065	3 676	1,04	1,06	1,05	4 528	4 527	3 809
Asie	Fazol	15 200	15 670	14 940	0,78	0,78	0,82	11 812	12 247	12 239
	Bob	751	799	854	2,04	2,00	2,00	1 534	1 601	1 711
	Cizrna	12 278	10 452	10 681	0,93	0,87	0,91	11 361	9 092	9 706
	Čočka	2 270	2 533	2 614	0,90	0,86	0,89	2 048	2 173	2 325
	Hrách	2 084	2 159	2 142	1,18	1,18	1,15	2 458	2 537	2 463
	Luskoviny celkem	32 583	31 613	31 231	1,17	1,14	1,15	29 213	27 650	28 444
Evropa	Fazol	322	422	430	2,38	2,48	2,47	765	1 047	1 062
	Bob	257	314	318	3,16	2,74	2,73	811	860	867
	Cizrna	176	164	421	1,01	1,07	0,93	178	176	393
	Čočka	79	89	121	0,88	0,86	1,00	70	77	121
	Hrách	1 632	1 888	2 274	2,08	2,28	2,35	3 396	4 306	5 345
	Luskoviny celkem	2 466	2 877	3 564	1,90	1,89	1,90	5 220	6 466	7 788
Austrálie + N. Zéland	Fazol	35	35	38	0,91	0,91	1,00	32	32	38
	Bob	152	164	350	2,15	1,73	1,21	328	284	424
	Cizrna	508	425	677	1,24	1,31	1,29	629	555	875
	Čočka	163	183	226	1,47	1,27	0,81	240	233	184
	Hrách	252	244	278	1,45	1,29	1,20	370	315	332
	Luskoviny celkem	1 110	1 051	1 569	1,44	1,30	1,10	1 599	1 419	1 853

Pramen: FAOSTAT, 2017

Pěstování luskovin na zrno v Kanadě

Kanada zaujímá dominantní a respektovanou pozici globálního leadera v produkci hrachu, fazolu a cizrny. Kanadský průmysl luskovin zaznamenal od roku 1990 dramatický růst. Produkce vzrostla z méně než 1 mil. tun v roce 1991 na 7 mil. tun v roce 2017/18 – více než sedminásobně. Podobně i kanadský vývoz luskovin stoupl za stejné období sedminásobně a dosáhl 4,9 mil. tun. Kanada vyrábí 10 % ze světové produkce luskovin, 30 % produkce hrachu a 17 % čočky.

Hlavními pěstovanými druhy luskovin jsou hrách, čočka, fazol a cizrna. Z těchto čtyř druhů činil v roce 2017/18 podíl hrachu 58 % a čočky 36 %. Nejvíce se pěstuje hrách žlutozrný (80 %), méně zelenozrný (18 %).

Druhou v Kanadě nejpěstovanější luskovinou je čočka. Většina odrůd čočky pěstovaných v Kanadě má zelené osetí a žluté dělohy. Odrůdy zelenozrné čočky tvoří 40 % produkce a jsou rozděleny do

tří tržních tříd: velká zelená, střední zelená a malá zelená čočka. Kanada se také v poslední době stala důležitým vývozcem i dovozcem červené čočky, která tvoří 35 % produkce. Odrůdy červené čočky mají typicky hnědé až světle zelené osemení s červenými dělohami.

Prognóza pro m. r. 2017/18 pro Kanadu a USA

V marketingovém roce 2017/18 se v Kanadě předpokládá snížení osevních ploch hrachu a čočky o 16 % a očekávají se nižší výnosy u čočky, fazolu a cizrny. Tomu odpovídá i prognóza produkce, která má klesnout o 1,3 mil. tun.

Odhaduje se, že v roce 2017/18 má produkce hrachu v Kanadě poklesnout o 20 % na 3,9 mil. tun. Tento pokles má příčiny ve snížení výnosů zejména v provincii Saskatchewan, kde se pěstuje téměř polovina hrachu. S ohledem na vyšší zásoby se očekává pokles produkce o 17 % v důsledku vyšších zásob.

Export má podle odhadů zaznamenat dramatický pokles na 2,5 mil. tun kvůli nižší poptávce z Indie. V období srpen–září 2017 byly Čína, Bangladéš a Indie pro Kanadu největšími vývozními trhy. Díky nižšímu exportu dojde ke zvýšení stavu zásob. Dá se také očekávat, že ve srovnání s rokem 2016–17 poklesnou průměrné ceny.

V USA by podle prognózy USDA měly v roce 2017–18 oproti minulému roku poklesnout osevní plochy o 17 % na 0,5 mil. hektarů. Je to zejména kvůli poklesu osevních ploch v Severní Dakotě. Očekávají se výnosy pod průměrem, produkce podle prognózy poklesne rekordně nízko – o 45 % na 0,7 mil. tun. Podobně jako pro Kanadu jsou pro USA hlavními exportními trhy Čína a Indie.

V roce 2017/18 se má produkce čočky podle prognózy Statistics Canada snížit o 25 % na 2,4 mil. tun. v důsledku poklesu osevních ploch a nižších výnosů. U zelené čočky se očekává nárůst produkce na 0,5 mil. t, u červené čočky pokles na 1,6 mil. t. Produkce ostatních typů čočky bude podobná jako v minulém roce – okolo 0,3 mil. t.

Import – hlavně z USA – by měl dosahovat 70 tis. tun.

Nabídka by měla poklesnout o 15 % kvůli vysokým zásobám.

U exportu se očekává snížení na 2,1 mil. tun. Hlavními vývozními trhy jsou Indie, Turecko a EU.

U domácího užití je očekáván pokles pod pětiletý průměr, a to v důsledku vyšší kvality produkce. Průměrná cena by měla být nižší než v roce 2016/17.

Osevní plochy čočky budou v roce 2017/18 v USA podle odhadů rekordně vysoké a přesáhnou 445 tis. ha zejména díky dalšímu zvýšení osevních ploch v Montaně.

Za předpokladu, že výnosy budou lehce pod průměrem, bude podle prognózy AAFC (Agriculture and Agri-Food Canada) produkce čočky o 41 % nižší než v roce 2016/17 a přesáhne 0,3 mil. t. Hlavními vývozními trhy pro čočku zůstávají Indie a EU-27.

V roce 2017/18 je očekáván významný nárůst produkce fazolu na 316 tis. tun, z toho 95 tis. tun činí bílý fazol a 221 tis. tun barevné typy fazolu. V Ontariu došlo ke zvýšení produkce obou typů fazolu, zatímco v Manitobě barevných typů.

Prognóza nabídky počítá se zvýšením o 19 % v důsledku vyšší produkce. Export bude mírně nižší než v roce předcházejícím.

Podle údajů ze srpna a září 2017 zůstávají hlavními trhy USA a EU, menší množství je vyváženo do Mexika. Průměrná cena by měla být nižší než v roce 2016/17.

V USA vzrostou osevní plochy fazolu podle předpovědi USDA ve srovnání s rokem 2016/17 o 11 % na 607 tis. ha hlavně kvůli vyšším osevním plochám v Severní Dakotě. Produkce by měla ve srovnání s rokem 2016/17 vzrůst o 15 % na 1,2 mil. tun. Hlavními trhy, kam směřuje americký export fazolu, jsou Kanada, EU a Mexiko.

V roce 2017/18 je očekáván mírný pokles produkce cizrny na 81 tis. tun. Pokles souvisí se snížením osevních ploch a nižšími výnosy. Nabídka by měla poklesnout vzhledem k nižšímu stavu zásob. Export by podle prognózy měl dosáhnout 110 tis. tun. Hlavními vývozními trhy jsou EU, USA a Pákistán. Stav zásob by měl být vyrovnaný. Průměrná cena by už třetí rok měla pokračovat v trendu zvyšování vlivem vysoké světové poptávky.

Podle prognózy USDA by osevní plochy cizrny v USA měly dosáhnout rekordních 243 tis. ha – téměř dvojnásobku ve srovnání s rokem 2016/17. Za předpokladu nižších výnosů a bezproblémové sklizně dosáhne podle předpovědi AAFC produkce cizrny v roce 2017/18 v USA rekordních 0,4 mil. tun.

Plochy, výnosy a produkce luskovin v Kanadě

Plodina	Osevní plocha	Sklizňová plocha	Výnos	Celková produkce
Rok ^(a)	tis. ha	tis. ha	t/ha	tis. t
Hrách				
2013–2014	1 345	1 329	2,98	3 961
2014–2015	1 613	1 588	2,40	3 810
2015–2016 ^[f]	1 489	1 470	2,18	3 201
2016–2017 ^[f]	1 729	1 697	2,74	4 655
Čočka				
2013–2014	1 101	1 090	2,08	2 262
2014–2015	1 263	1 217	1,63	1 987
2015–2016 ^[f]	1 633	1 630	1,56	2 541
2016–2017 ^[f]	2 363	2 175	1,50	3 263
Fazol				
2013–2014	100	100	2,32	232
2014–2015	126	122	2,27	278
2015–2016 ^[f]	108	107	2,31	249
2016–2017 ^[f]	116	113	2,24	255
Cizrna				
2013–2014	77	76	2,33	177
2014–2015	73	70	1,87	131
2015–2016 ^[f]	50	50	1,80	90
2016–2017 ^[f]	68	64	1,79	114
Celkem				
2013–2014	2 623	2 595	2,43	6 632
2014–2015	3 075	2 997	2,04	6 206
2015–2016 ^[f]	3 280	3 257	1,96	6 081
2016–2017 ^[f]	4 276	4 049	2,07	8 287

Pramen: CANADA: OUTLOOK FOR PRINCIPAL FIELD CROPS, prosinec 2017; Agriculture and Agri-Food Canada

Poznámka: ^(a) srpen–červenec plodinový rok.

^[f] prognóza, Agriculture and Agri-Food Canada, prosinec 2017

Průměrné roční ceny u jednotlivých druhů luskovin v Kanadě (\$/t)

Plodina/Rok ^[a]	2014–2015	2015–2016	2016–2017 ^[f]	2017–2018 ^[f]
Hrách	260	365	300	230–260
Čočka	585	965	575	500–530
Fazol	830	775	885	710–740
Cizrna	515	815	1 000	1 200–1 230

Pramen: CANADA: OUTLOOK FOR PRINCIPAL FIELD CROPS, prosinec 2017; Agriculture and Agri-Food Canada

Poznámka: ^(a) Srpen–červenec plodiny rok.

^[f] prognóza, Agriculture and Agri-Food Canada, prosinec 2017

Pěstování luskovin na zrno v zemích Evropské unie

V jednotlivých státech EU zaujímají luskoviny plochu v rozsahu 1–7 % orné půdy a nejvíce pěstovanými luskovinami jsou hrách (50 %) a bob (40 %). V menší míře (do 10 %) se pěstují lupina, fazol, čočka a vikev. Mezi tzv. proteinové plodiny bohaté na bílkoviny využívané jak k průmyslové výrobě krmných směsí, tak k výrobě krmiv pro hospodářská zvířata na farmách patří v EU z luskovin zejména hrách, bob a lupina (dále jen proteinové plodiny). Největší plochy těchto proteinových plodin se nachází ve Francii, Litvě, Španělsku, Velké Británii, v Německu a Polsku. Produkce těchto států tvoří asi 70–80 % veškeré produkce proteinových plodin v EU.

Proteinové plodiny jsou v současné době ve státech EU minoritním odvětvím, na čemž má podíl nižší ekonomická atraktivita sektoru a současný vývoj trhu. Aktuální situace na trhu proteinových plodin je v EU nepříznivá především z hlediska potřeby bílkovinných komponentů do krmných směsí. Evropský trh proteinů je tak ohrožen deficitem proteinových komodit. Více než 75 % bílkovinných surovin (>15 % N látek v sušině) pro využití v krmivářském průmyslu je v současnosti zajišťováno dovozem sóji a sójových pokrutin. EU je vysoce závislá na jejich importu především z USA a Jižní Ameriky. Světová produkce sóji je navíc stále více založena na GMO odrůdách, které nejsou povoleny v EU, či podléhají různým limitům, což pro EU představuje jistou konkurenční nevýhodu. Tato obrovská závislost na dovozu spolu s nestabilitou světových cen ponechává EU ve velmi zranitelné pozici a tento trend tak představuje závažné riziko především pro sektor živočišné produkce, který je závislý na dodávkách surovin pro výrobu krmiv. EU si velmi dobře uvědomuje tato rizika a připravuje Proteinový plán EU, v kterém se bude snažit využít všechny dostupné možnosti podpory pěstování proteinových plodin v EU. Pěstování proteinových plodin ve vyšší míře může přispět k obohacení nabídky bílkovin a pro EU představuje příležitost přinášející řadu ekonomických, ekologických a agronomických výhod. Proteinový plán hodlá EU schválit do konce roku 2017.

Zlepšení situace odvětví proteinových plodin přinesla už nová Společná zemědělská politika (SZP), která pro období let 2015–2020 mění podstatným způsobem podobu podpor, zejména přímých plateb, oproti jejich dosavadnímu nastavení. V rámci nové SZP totiž luskoviny zaujímají významnou roli a to zejména díky opatřením VCS a greeningu, což potvrzuje dosavadní vysoký zájem žadatelů o tato opatření a také znatelný nárůst výměry luskovin, který pozorujeme v prvních letech po jejich zavedení.

Na základě odhadů Evropské komise z října 2017 by celkové plochy proteinových plodin v EU měly v marketingovém roce 2017/18 meziročně vzrůst o 5,7 %, tj. na celkovou plochu 1,86 mil. ha. Produkce proteinových plodin by se měla v aktuálním roce zvýšit o 21,3 % oproti loňskému roku, a má dosáhnout 5,3 mil. t, z toho produkce hrachu činí zhruba 2,9 mil. t, produkce bobu cca 2,1 mil. t a produkce lupiny cca 300 tis. t. Průměrný výnos proteinových plodin v EU je odhadován na 2,71 t/ha, což je o 10,2 % více než v marketingovém roce 2016/17. Nejvyšší průměrné výnosy proteinových plodin jsou letos předpokládány v Irsku (5,62 t/ha), ve Velké Británii (4,04 t/ha), Dánsku (3,90 t/ha) a Švédsku (3,47 t/ha). Největší plochy proteinových plodin se nachází ve Francii, Lotyšsku, Velké Británii, Španělsku, v Polsku

a v Německu. Produkce těchto šesti států tvoří cca 71 % veškeré produkce proteinových plodin v EU. Meziroční nárůst produkce proteinových plodin o 26,1 % byl zaznamenán u hrachu (z 2,3 mil. t v roce 2016 na 2,9 mil. t v roce 2017) a též u bobu (z 1,9 mil. t v roce 2016 na 2,1 mil. t v roce 2017). Produkce lupiny je odhadována na 0,3 mil. t, což je úroveň stejná jako v loňském roce.

EU je tradičně převážně producentem hrachu určeného k výrobě krmiva pro hospodářská zvířata. Hrách je letos pěstován nejvíce ve Francii, Litvě, Německu, Španělsku a Velké Británii. V těchto zemích plochy zaujímají kolem 73 % plochy hrachu v EU. Plochy hrachu v EU mají v posledních letech vzestupnou tendenci, v letošním roce je patrný nárůst výměry o 10,1 % na celkem 1,0 mil. ha (0,9 mil. ha v m. r. 2016/17). V evropských zemích se na rozdíl od České republiky zahrnuje peluška jako barevně kvetoucí hrách do výměry hrachu. Více než 90 % produkce semene hrachu se využívá ke krmení zejména prasat a v menším rozsahu drůbeže.

Bob je v pořadí druhou nejvíce pěstovanou luskovinou v EU. Plochy bobu se nacházejí nejvíce ve Velké Británii, Francii, Německu, Litvě, Španělsku a Itálii, jejichž podíl zaujímá cca 70 % z celkové plochy bobu v EU. Pěstování bobu má v EU delší tradici s tím, že je v jihoevropských zemích využíván k lidské výživě a ve většině ostatních zemí ke krmení skotu a okrasného ptactva (drobnosemenný bob, tzv. holubí). Ve Velké Británii, v Itálii a Španělsku se většinou vysévá na podzim, ve Francii, Německu, ve střední a východní Evropě se vysévá na jaře. Plochy bobu v letošním roce zaznamenaly mírný meziroční nárůst o 2,3 % na 0,7 mil. ha. Produkce bobu v tomto roce vzrostla o 10,5 % na 2,1 mil. t.

Pěstování lupiny je v EU na vzestupu od počátku devadesátých let. Současné odrůdy tzv. sladkých lupin s minimálním obsahem hořkých látek jsou užívány téměř výhradně ke krmení zvířat, velká množství semene lupiny úzkolisté (modré) jsou dovážena z Austrálie. V roce 2017 činila výměra lupiny v EU zhruba 200 tis. ha, s největším podílem v Polsku a Německu. Produkce lupiny oproti minulému roku zůstala na stejné úrovni zhruba 300 tis. t.

Předpoklad sklizně proteinových plodin v zemích EU v marketingovém roce 2017/18

Země	Proteinové plodiny celkem		
	Plocha (tis. ha)	Produkce (tis. t)	Výnos (t/ha)
Belgie	2	6	3,00
Bulharsko	35	67	1,91
Česká republika	39	109	2,79
Dánsko	20	78	3,90
Německo	161	544	3,38
Estonsko	55	143	2,60
Irsko	13	73	5,62
Řecko	20	29	1,456
Španělsko	204	287	1,41
Francie	290	984	3,39
Itálie	64	132	2,06
Kypr	-	1	2,81
Lotyšsko	247	724	2,93
Litva	57	171	3,00
Lucembursko	1	1	1,23
Maďarsko	20	51	2,55
Holandsko	-	-	-

Země	Proteinové plodiny celkem		
	Plocha (tis. ha)	Produkce (tis. t)	Výnos (t/ha)
Rakousko	17	44	2,59
Polsko	177	322	1,82
Portugalsko	3	-	-
Rumunsko	120	315	2,63
Slovinsko	1	1	-
Slovensko	10	23	2,30
Finsko	32	85	2,66
Švédsko	55	191	3,47
Velká Británie	216	874	4,04
Chorvatsko	2	3	1,50
EU	1 861	5 258	2,71

Pramen: Evropská komise, DG AGRI, říjen 2017

Výměra proteinových plodin v EU (mil. ha)

Plodina	2014	2015	2016	2017*	Rozdíl 2016/2017 (%)
Hrách	0,49	0,74	0,90	1,00	10,1
Bob	0,40	0,63	0,70	0,70	2,3
Lupina	0,08	0,26	0,20	0,20	1,2
Proteinové plodiny celkem	0,97	1,62	1,80	1,90	6,2

Pramen: DG AGRI, Evropská komise, říjen 2017

poznámka: * odhad Evropské komise

PĚSTOVÁNÍ LUSKOVIN NA ZRNO V ČESKÉ REPUBLICE

Z pěstitelského hlediska jsou pro středoevropské podmínky a Českou republiku důležitými luskovinami především hrách, lupina, bob, sója, čočka a vikev. U všech vyjmenovaných rodů se rozlišuje řada druhů, poddruhů, pěstitelských forem a variet.

Většina uváděných druhů má využití v potravinářství a krmivářství, kde jsou předmětem zájmu semena (pojmově se pak jedná o luštěniny), nebo je používána zelená hmota formou celých nebo zpracovaných rostlin ve stadiu čerstvém, zavadlém nebo konzervovaném. Významné je též jejich pěstování ve směskách, zvláště s obilovinami v podobě luskovino-obilných směsek (LOS).

V potravinářském průmyslu vzrůstá v poslední době zájem o tyto plodiny: fazol, vigna, cizrna, čočka a další. Z luskovin pro potravinářské využití se jich řada uplatňuje v podobě zelenin (v ČR se to týká hrachu a fazolu). Luštěniny od dávných dob zaujímaly stěžejní místo v lidské výživě, především pro vysoký obsah bílkovin (kolem 25 %) a četné další přednosti, jakými jsou např. příznivý poměr a množství minerálních látek (K, P, Na), vitaminu B, přes 50 % sacharidů, podíl vlákniny i nízký obsah tuků (s výjimkou sóji a podzemnice, kde se jedná o přednost).

Jedna z nejvýznamnějších předností luskovin je jejich meliorační a výživný/zúrodňující dopad na půdu, kdy dochází k poutání vzdušného dusíku kořenovou soustavou a spolu s příznivým účinkem na půdní strukturu k výrazně obohacujícímu efektu v rotaci kulturních plodin na zemědělské (orné) půdě. Své nezastupitelné místo mají proto luskoviny v osevních postupech a v ekologickém hospodářství jako vynikající předplodina.

Pěstování luskovin má v ČR dlouholetou tradici. Většina druhů luskovin pěstovaných ve střední Evropě se k nám dostala různými cestami přes řeckou a římskou kulturu, ale i z Francie, Nizozemska a podobně. Plochy luskovin byly v dávné minulosti několikanásobně vyšší než v současné době. V posledních letech se nicméně luskoviny v ČR, ale i ve většině evropských zemí dostávají do útlumu a menšího pěstitelského zájmu. V posledních zhruba deseti letech převládal vůči pěstování luskovin v ČR konzervativní přístup, neboť na rozdíl od obilovin a řepky se nedařilo u luskovin dosahovat vyšších výnosů, dobré kvality produkce a příznivé realizace na trhu. V ČR poklesly plochy luskovin až na úroveň 1,4 % (2016) orné půdy. V posledních dvaceti letech tak došlo k výraznému poklesu osevních ploch luskovin, který za posledních deset let dosáhl více než 50 %.

Zlepšení tohoto trendu pozorujeme až v posledních 3 letech s nástupem nové SZP, kdy došlo k nárůstu ploch luskovin. V ČR je v současné době pěstováno jen několik druhů luskovin na relativně malé výměře, i když ve stovkách odrůd. Jedná se o hrách, sóju a lupinu; ostatní druhy tj. bob, vikev, fazol a jiné dříve pěstované luskoviny jsou už jen na velmi malých plochách, některé druhy se už nepěstují vůbec, přestože se jim z pohledu přírodních podmínek některých oblastí daří.

Hlavním důvodem, který má vliv na snižování ploch luskovin je záporná míra rentability pěstování. Vedle dosahovaných nízkých výnosů luskovin, které mají zásadní vliv na nízkou rentabilitu, mají na ekonomiku pěstování luskovin vliv i silná citlivost luskovin na stav povětrnostních podmínek (náročnost na vláhu), vysoké náklady na osivo (velká semena – vysoký výsevek) a ošetření (časté napadení škůdci), farmářské ceny luskovin a jejich konkurenceschopnost vůči ostatním komponentům krmných směsí (zejména sójovým pokrutinám) a obilovinám.

Rentabilita bez dotací a s dotacemi – Hrách (včetně pelušky)

Ukazatel	MJ	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Hrách (včetně pelušky)								
Realizační cena	Kč/t	7 262	9 819	8 797	6 955	12 028	5 121	4 880
Vlastní náklady hlavního výrobku	Kč/t	11 116	14 345	12 660	14 832	19 814	6 177	8 055
z toho: pracovní náklady	Kč/t	4 155	6 007	5 298	5 505	8 537	1 080	1 465
Rentabilita bez dotací - nákladová	%	-34,7	-31,6	-30,5	-53,1	-39,3	-17,1	-39,4
Rentabilita s dotacemi I	%	-27,4	-23,9	-21,8	-46,7	-32,6	-	-
Rentabilita s VCS	%	-	-	-	-	-28,1	11,1	12,8
Rentabilita s dotacemi celkem	%	-27,4	-23,9	-21,8	-46,7	-21,4	27,4	2,0

Pramen: ceny a náklady – Výběrové šetření o nákladech a výnosech zemědělských výrobků ÚZEI, dotace – SZIF

Poznámka: dotace I – SAPS, Top Up, greening, PVP zemědělská půda

V letech 2001–2010 stagnovala výměra pěstování luskovin na zrno na úrovni kolem 30 tis. ha. V následujících 5 letech došlo dalšímu propadu a osevní plochy luskovin se držely na úrovni kolem 20 tis. ha.

Až v roce 2015 došlo k výraznému meziročnímu nárůstu výměry luskovin pěstovaných na zrno na 33 139 ha. V roce 2017 zaujímaly osevní plochy luskovin 1,7 % všech osevních ploch v ČR. Důvodem zvýšení ploch byly zejména změny v nové SZP (greening, VCS) a tím i vyšší poptávka po osivu luskovin.

Vzestup ploch luskovin potvrzuje velký zájem o bílkovinné plodiny v rámci přímých plateb. Na základě dat z jednotné žádosti vyplývá, že počet žádostí je pro sektor bílkovinných plodin v rámci podporovaných citlivých rostlinných komodit nejvyšší a této podpoře zároveň z podporovaných rostlinných komodit podléhala největší plocha. V roce 2015 bylo pro podporu bílkovinných plodin podáno celkem 2 951 žádostí na 123 323,93 ha. V roce 2016 bylo pro podporu bílkovinných plodin podáno celkem 3 376 žádostí na 140 149,3 ha. V roce 2017 bylo podáno 3 600 žádostí na plochu 146 553 ha. Lze vyvodit, že toto opatření má pozitivní dopad na vývoj v dotčeném sektoru, což potvrzuje i letošní trend vzestupu ploch proteinových plodin.

Povětrnostní podmínky v roce 2017 byly pro luskoviny velmi specifické. Zrání luskovin zejména hrachu bylo v roce 2017 ovlivněno extrémními podmínkami v jednotlivých lokalitách ČR. V oblastech jižní Moravy, západních, jižních a středních Čech, kde jsou tradičně největší plochy luskovin, docházelo vlivem sucha k nepřírozenému dozrávání, porosty spíše zasychaly, byla snižována HTS. Na sklizených porostech bylo patrné, že nebyla dostatečně vytvořena všechna produkční patra, porosty byly velmi nízké. Výnosy v nejpěstovanějších oblastech jižní Moravy a na Třebíčsku se pohybovaly pouze kolem 2 t/ha. Na základě definitivních údajů ČSÚ o sklizni zemědělských plodin v roce 2017 produkce hrachu sklizená z plochy 34 793 ha činila 87 323 t a výnos dosáhl výše 2,51 t/ha. Meziročně tak produkce hrachu vzrostla o 18 604 t (tj. o 27 %). Produkce lupiny sklizená z plochy 4 536 ha činila 6 900 t a průměrný výnos v ČR dosáhl 1,52 t/ha. Produkce lupiny tak meziročně vzrostla o 1 046 t (18 %). U skupiny ostatních luskovin, do které patří v ČR především bob obecný, peluška, vikve a čočka, došlo k meziročnímu poklesu sklizně. Při průměrném výnosu 1,76 t/ha bylo sklizeno 6 194 t zrna ostatních luskovin, což je snížení o 38 % v porovnání z předchozím rokem. Celkem bylo na základě údajů ČSÚ v roce 2017 při výměře luskovin na zrno 42 857 ha sklizeno 100 tis. tun luskovin při průměrném výnosu 2,34 t/ha.

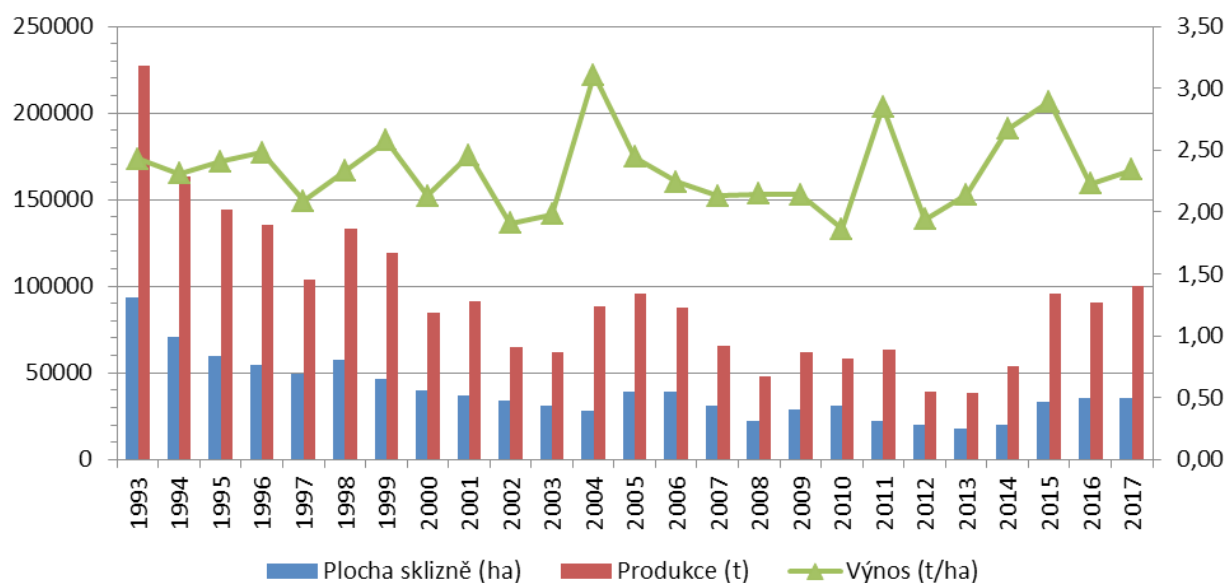
Navzdory výraznému nedostatku srážek v některých regionech Čech a Moravy byla na základě definitivních údajů o sklizni ČSÚ produkce luskovin v marketingovém roce 2017/2018 sklizená z plochy 42 857 ha 100 417 tun při průměrném výnosu 2,34 t/ha. Produkce hrachu na zrno byla dle ČSÚ v roce 2017 vyšší než v roce 2016, na úrovni 87 323 t (+27,7 %). Vzdůst produkce je důsledkem vyšší osevní plochy o 8 192 ha oproti loňskému roku (+30,8 %). Na základě aktuálních odhadů ČSÚ bylo z výměry 4 536 ha sklizeno 6 900 t lupiny při průměrném výnosu 1,52 t/ha. A z výměry 6 194 ha bylo sklizeno 3 527 t ostatních luskovin při průměrném výnosu 1,76 t/ha.

Plochy, výnosy a produkce luskovin na zrna celkem

Rok	Plocha sklizně (ha)	Prům. výnos (t/ha)	Produkce (t)
1993/1994	93 557	2,43	227 497
1994/1995	70 798	2,31	163 230
1995/1996	59 872	2,41	144 136
1996/1997	54 634	2,48	135 553
1997/1998	49 630	2,09	103 665
1998/1999	57 157	2,33	133 382
1999/2000	46 326	2,58	119 434
2000/2001	39 823	2,13	84 946
2001/2002	37 246	2,46	93 182
2002/2003	34 173	1,91	65 124
2003/2004	31 363	1,98	62 131
2004/2005	28 406	3,11	88 261
2005/2006	39 259	2,44	95 969
2006/2007	39 023	2,24	87 510
2007/2008	30 667	2,13	65 282
2008/2009	22 306	2,15	47 905
2009/2010	29 003	2,14	62 072
2010/2011	31 318	1,86	58 138
2011/2012	22 316	2,85	63 564
2012/2013	20 177	1,94	39 144
2013/2014	17 851	2,14	38 700
2014/2015	20 170	2,67	53 797
2015/2016	33 139	2,89	95 908
2016/2017	35 633	2,23	90 247
2017/2018	42 857	2,34	100 417

Pramen: ČSÚ

Vývoj výroby luskovin 1993–2017

Pramen: ČSÚ

Osevní plochy luskovin a sóji v ČR

Plodina	2014 (ha)	2015 (ha)	2016 (ha)	Podíl na o.p. 2014	Podíl na o.p. 2015	Podíl na o.p. 2016
Luskoviny na zrno celkem	20 170	33 139	35 633	0,8	1,3	1,4
Hrách setý na zrno	14 449	23 876	26 601	0,6	1,0	1,1
Lupina na zrno	2 106	2 550	2 969	0,1	0,1	0,1
Ostatní luskoviny	3 615	6 714	6 062	0,1	0,3	0,2
Jednoleté luskoviny na zeleno	13 528	17 686	21 628	0,5	0,7	0,6
Sója	7 242	12 311	10 608	0,3	0,5	0,4

Pramen: ČSÚ

Zastoupení luskovin v krajích ČR podle osevní plochy**Osevní plochy luskovin na zrno podle krajů v roce 2017 (ha)**

Kraj	Hrách setý	Lupina	Ostatní luskoviny	Luskoviny celkem
Hl. m. Praha	237	12	6	255
Středočeský	7 147	1 231	671	9 049
Jihočeský	3 188	363	317	3 868
Plzeňský	2 915	500	273	3 687
Karlovarský	372	158	271	800
Ústecký	2 895	117	169	3 182
Liberecký	704	190	14	908
Královéhradecký	2 744	142	372	3 257
Pardubický	2 256	366	81	2 703
Vysočina	3 294	293	178	3 765
Jihomoravský	6 079	198	518	6 796
Olomoucký	1 224	175	349	1 748
Zlínský	975	39	178	1 192
Moravskoslezský	764	793	131	1 648
Česká republika	34 793	4 536	3 527	42 857

Pramen: ČSÚ

V roce 2017 byl v jednotlivých krajích zaznamenán meziroční nárůst osevních ploch hlavních druhů sledovaných luskovin (hrách, lupina) kromě kategorie ostatních luskovin, u které došlo k poklesu o 41,8 %. Největší plochy luskovin byly ve Středočeském kraji (9 049 ha), Jihomoravském kraji (6 796 ha) a Jihočeském kraji (3 868 ha). Plochy hrachu nejvíce (meziročně o 2 009 ha) vzrostly ve Středočeském kraji a (o 1 221 ha) v Královéhradeckém kraji. Plochy lupiny vzrostly nejvíce (meziročně o 582 ha) v kraji Středočeském.

Zahraniční obchod luštěnin v České republice

Dovoz a vývoz luštěnin za marketingové roky 2014/2015–2016/2017 (t)

Název komodity	DOVOZ			VÝVOZ		
	2014/15	2015/16	2016/17	2014/15	2015/16	2016/17
Hrách	2 639,3	2 737,0	2 976,5	15 469,3	37 818,1	32 746,6
Cizrna	1 047,3	1 067,2	1 438,0	163,8	209,9	321,7
Fazole	4 750,6	5 424,6	4 390,1	1 585,8	1 720,1	1 697,0
Čočka	7 805,9	8 272,2	8 860,5	1 535,8	1 171,5	1 796,0
Bob koňský	92,6	65,3	91,3	695,5	693,3	353,0
Luskoviny ostatní	3,1	6,5	10,3	36,5	262,6	937,2
Luskoviny celkem	16 338,7	17 572,9	17 766,7	19 488,8	41 875,5	37 851,5

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu

Dovoz a vývoz luštěnin za kalendářní roky 2015–2017 (v t)

Název komodity	DOVOZ			VÝVOZ		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Hrách	3 527,4	2 610,6	7 165,1	25 661,0	41 519,7	28 783,8
Cizrna	1 027,1	1 203,6	1 627,5	159,6	236,7	327,6
Fazole	4 781,5	5 396,5	5 738,2	1 519,0	1 887,3	1 677,5
Čočka	8 129,0	7 977,1	8 849,5	1 329,1	1 323,8	1 770,6
Bob koňský	72,7	41,5	103,9	555,4	755	103,9
Luštěniny ostatní	3,7	4,0	13,3	126,2	538,2	897,8
Luštěniny celkem	17 541,3	17 233,3	23 497,5	29 350,2	46 260,7	33 561,2

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu

V rámci dovozu luštěnin do ČR převažuje dovoz jedlých luštěnin tj. fazolu, hrachu a čočky v objemech kolem 3 000–6 000 t fazolu, 3 000–7 000 t hrachu a 8 000 t čočky. Tento import jedlých luštěnin má určitý vliv na domácí spotřebu v potravinářství a projevuje se také v reexportu především na Slovensko, kam exportujeme zhruba 900 t fazolu a 700–1000 t čočky. Čočka se do ČR importuje především z Kanady, fazol obecný hlavně z Etiopie, Číny a Myanmaru, ostatní druhy fazolu hlavně z Číny.

Bilance luskovin v ČR v marketingových letech 2011/2012–2017/2018 (t)

Položka bilance	2011/2012	2012/2013	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Počáteční zásoba	5 700	4 762	8 697	7 921	8 068	22 173	33 655
Produkce	63 564	39 144	38 700	53 797	95 908	90 247	100 417
Dovoz	13 259	14 803	14 728	16 339	17 573	18 108	19 580
Celková nabídka	82 523	58 709	62 150	78 057	121 549	130 528	153 652
Spotřeba celkem	77 761	50 012	54 204	69 989	99 376	96 873	98 000
Krmiva	18 000	12 852	16 500	20 000	21 500	21 000	22 000
Potravinářské užití	22 600	14 000	14 000	16 500	17 000	18 000	19 000
Osivo	11 000	6 500	9 500	14 000	19 000	20 000	19 000
Vývoz	26 161	16 660	14 204	19 489	41 876	37 873	38 000
Konečná zásoba	4 762	8 697	7 921	8 068	22 173	33 655	55 652

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu, MZe a Agritec s.r.o.

Poznámka: *odhad

V aktuálním marketingovém roce 2017/18 je oproti minulému období odhad celkové nabídky luskovin vyšší vzhledem k předpokládané vysoké produkci v návaznosti na letošní vzestup osevních ploch luskovin a vysokému stavu zásob z loňského roku. Uvedená produkce luskovin vychází z definitivních údajů o sklizni dle ČSÚ k 16. 2. 2018. S výrazným vzestupem produkce luskovin dochází v bilanci semene luskovin i k zvýšení spotřeby a vývozu, který již v předloňském roce velmi výrazně vzrostl. Trend vzestupu exportu je pravděpodobný i vzhledem k silné poptávce v zahraničí. V souvislosti se změnami SZP (VCS a greening) pozorujeme vzestup zájmu o osiva a nárůst množitelských ploch, což se promítá ve vyšší spotřebě na osiva. Potravinářské užití zaznamenává v posledních letech též mírný vzestup. Produkce luštěnin pokrývá domácí spotřebu cca ze 167 %. Úroveň dovozu je předpokládána na mírně zvýšené úrovni. Balance zahraničního obchodu zůstává vzhledem k převaze vývozu nad dovozem kladná. Zatímco ve vývozu na zahraniční trhy se uplatňuje zejména náš hrách, v rámci dovozu luštěnin do ČR převažuje dovoz jedlých luštěnin tj. hrachu, fazolu a čočky.

Možnosti odbytu domácí produkce luštěnin

Vývoz hrachu směřuje tradičně do Německa, ale největším odběratelem našeho hrachu se stává Polsko. Semeno hrachu a bobu lze vyvážet i pro potravinářské účely, neboť v této oblasti jsou příznivější ceny a také naše odrůdy splňují kvalitativní požadavky západních dovozců. Problémem produkce hrachu a bobu pro potravinářské účely je rozšíření zrnokazů na našem území, čemuž je nutné věnovat pozornost při chemické ochraně porostů. Prostor pro vývoz je také v oblasti osiv, především domácí odrůdy hrachu a pelušky mají vynikající vlastnosti a jsou na evropských trzích žádané. Osiva hrachu se z ČR vyváží především do Rakouska, Polska a Německa.

Průměrná spotřeba luštěnin ve výživě obyvatel České republiky (kg/obyv./rok)

Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Luštěniny jedlé celkem	2,1	2,4	2,4	2,5	2,3	2,6	2,6	2,7	3,0	2,8
Hrách	1,0	1,1	1,1	1,2	0,9	1,2	1,1	1,1	1,3	1,1
Fazole	0,5	0,9	0,7	0,8	0,9	0,8	0,9	0,9	1,0	1,0
Čočka	0,6	0,5	0,6	0,6	0,5	0,5	0,6	0,7	0,7	0,7

Pramen: ČSÚ

Podle FAO se průměrná roční spotřeba luštěnin ve světě pohybuje od 2 kg do 20 kg na osobu. Údaje o spotřebě luštěnin v ČR jsou k dispozici v časové řadě od roku 1948. Zatímco ve 40. letech se spotřeba luštěnin v ČR pohybovala okolo 2,5 kg na osobu, v 70. letech došlo k jejímu výraznému propadu na pouhých 0,6 kg na osobu. Poté se luštěniny začaly na českých talířích objevovat častěji a od přelomu tisíciletí se už trvale jejich spotřeba na osobu pohybuje nad 2 kg. Podle posledních dostupných údajů dosáhla v roce 2015 spotřeba luštěnin v ČR úrovně 3,0 kg na obyvatele, což je zatím historicky nejvíce. V roce 2016 to bylo 2,8 kg na obyvatele.

Cenový vývoj luštěnin v České republice

Na základě šetření ČSÚ ceny zemědělských výrobců sledovaných luštěnin v aktuálním roce 2016 meziročně poklesly. Průměrné roční ceny hrachu jedlého poklesly cca o 1000 Kč/t z loňské úrovně přesahující 7 500 Kč/t na 6 527 Kč/t. Ceny krmného hrachu během tohoto roku taktéž poklesly i když méně výrazně na průměrnou roční úroveň 4 846 Kč/t. Tento vývoj je pravděpodobně ovlivněn vzestupem nabídky luskovin na trhu po loňské vysoké sklizni. Předpokládáme, že trend poklesu cen luskovin může i v letošním m.r. pokračovat vzhledem dalšímu předpokladu nadprůměrné letošní sklizně luskovin.

Průměrné roční ceny zemědělských výrobců u jednotlivých druhů luštěnin (Kč/t)

Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017*
Hrách jedlý	5 309	6 929	6 102	5 608	5 564	5 791	6 494	7 950	7 575	6 527	5 601
Hrách krmný	4 121	5 583	4 735	3 943	4 779	5 307	6 425	5 804	5 063	4 846	4 880

Pramen: ČSÚ

Poznámka: od roku 2001 ČSÚ nesleduje CZV fazolu

*průměrná CZV od ledna do září 2017

HRÁCH SETÝ

Hrách je nejrozšířenější druh luskovin a v ČR je i přes výrazný pokles osevních ploch dominantní luskovinou, jehož podíl na osevních plochách zaujímá kolem 70 % plochy luskovin pěstovaných na zrna. V našich podmínkách jsou z druhu *Pisum sativum* – hrách setý pěstovány dva poddruhy: hrách setý a peluška. Z luskovin pěstovaných pro výživu lidí lze jedinečně hrách pěstovat ve všech výrobních oblastech, a má proto ze všech luskovin největší rozšíření. Pěstuje se v celém mírném pásmu převážně jako jarní plodina, jejímž produktem jsou semena bohatá na obsah bílkovin, který je přibližně 2x vyšší než u obilovin. Skladba aminokyselin je rovněž příznivější než u obilovin, neboť má více nepostradatelných aminokyselin, vyšší obsah vitaminů i minerálních látek. Z agronomického hlediska je největším kladem fixace vzdušného dusíku symbiotickými bakteriemi a jeho exkrece do půdy. Výhodná je dále jeho resorpce živin i z obtížněji přijatelných forem. Nezanedbatelný není ani jeho vliv na zlepšení fyzikálního stavu půdy. Semena hrachu jsou důležitým zdrojem bílkovin pro výživu lidí i zvířat. Obsahují většinou 21–25 % hrubých bílkovin. V krmivářském průmyslu je u nás hrách nicméně nedoceněn a značná část výroby hrachu se vyváží. Jako krmivo nalézá uplatnění i ve formě zelené hmoty, jako siláž v čisté kultuře, častěji a lépe ve směsi s obilovinami. V krmivářském průmyslu je u nás nicméně vytlačován sojovými pokrutinami, kterých je importováno do ČR kolem 400 tis. t ročně. Ani spotřeba pro lidskou výživu nedosahuje hodnoty, která je podle výživových doporučení požadována.

Produkce hrachu se v předchozích letech (2012–2014) pohybovala ve výši 30,1–42,7 tis. tun, osevní plocha ve výši 12,9–15,1 tis. ha a průměrné dosahované výnosy oscilovaly v rozpětí 2,04–2,96 t/ha.

Oproti předchozímu roku došlo v roce 2016 k mírnému poklesu produkce hrachu na úroveň 68 703 t, což bylo odrazem nižšího dosaženého výnosu (2,70 t/ha). Povětrnostní podmínky roku 2016 byly pro luskoviny velmi příznivé. Zimní měsíce před začátkem vegetace byly velmi teplé, přesto byl zajištěn optimální průběh srážek, který zajistil dostatek vláhy pro setí a vzházení porostů luskovin. Charakter počasí pokračoval i v jarních měsících a ve většině pěstitelských oblastí umožnil brzký nástup jarních prací. V oblastech, kde se sejí luskoviny, byl hrách vyset už v březnu, v chladnějších oblastech začátkem dubna. V průběhu vegetace se porosty vyvíjely zcela standardně, dostatek srážek v hlavních pěstitelských oblastech se pozitivně projevil v době kvetení a nasazování lusků. Bylo dosaženo nadprůměrných výnosů hrachu a i kvalita hrachu byla velmi dobrá. Meziročně klesla celková produkce semene hrachu následkem poklesu výnosu o 9 329 t (tj. o 12 %). Přesto se jedná o vysokou produkci hrachu, která je srovnatelná např. s ročníkem 2006/07. Hrách setý na zrna zaujímal v roce 2016 ve struktuře výměry přibližně 1,1 % osevních ploch v ČR. Oproti předchozímu roku došlo k vzestupu osevních ploch o 2 725 ha (tj. 11,4 %). Hrách je nejvýznamnějším druhem mezi luskovinami v ČR, jeho podíl na osevních plochách v roce 2016 zaujímal 74,6 % plochy luskovin pěstovaných na zrna.

Vyhodnocení pěstitelského ročníku 2017

Plochy naší nejpěstovanější luskoviny – hrachu se v letošním marketingovém roce opět zvýšily na 35 793 ha. Nárůst ploch hrachu byl ovlivněn podmínkami a pravidly nové SZP.

Zrání luskovin hrachu bylo v roce 2017 ovlivněno extrémními podmínkami v jednotlivých lokalitách ČR. V oblastech jižní Moravy, západních, jižních a středních Čech, kde jsou tradičně největší plochy luskovin docházelo vlivem sucha k nepřírozenému dozrávání, porosty spíše zasychaly, byla snížena HTS. Na sklizených porostech bylo patrné, že nebyla dostatečně vytvořena všechna produkční patra, porosty byly velmi nízké. Výnosy v nejpěstovanějších oblastech jižní Moravy a na Třebíčsku se pohybovaly pouze kolem 2 t/ha.

O rozsahu ztrát a poškození rozhoduje:

- zvolená technologie sklizně
- sklizňová zralost porostu a vyrovnanost ve zralosti rostlin

- délka období sklizně
- použitá technika a její seřízení (strojů, nářadí)
- povětrnostní podmínky

Specifické vlastnosti, které ovlivňují sklizeň, její kvalitu a sklizňové ztráty:

- postupné kvetení a zrání lusků na rostlinách (nevyrovnaná zralost semen),
- nevyrovnané zrání jednotlivých rostlin v porostu (reakce na půdní podmínky, hustotu porostu, případně na zaplevelení nebo výskyt dalších redukcujících faktorů),
- náchylnost k pukání lusků a k výdrolu, lze regulovat registrovanými přípravky
- snadné poškození semen (v závislosti na jejich velikosti, tvaru a vlhkosti)

Členové Asociace pěstitelů a zpracovatelů luskovin (APZL) poskytli následující informace o plochách a výnosech hrachu setého. Nejvýznamnější pěstitelé hrachu setého byli v roce 2017 v Středočeském, Jihomoravském a Ústeckém kraji. Jihomoravští pěstitelé, kteří vyseli hrách na ploše 6 079 ha, dosáhli průměrných výnosů 2,28 t/ha. Pěstitelé ze Středočeského (7 147 ha) a Ústeckého (2 895 ha) kraje dosáhli výnosů kolem 2,63–2,70 t/ha. Celkově tak letošní sklizeň hodnotí velmi pozitivně. Porosty byly odolné ke komplexu houbových chorob, v některých oblastech se významné choroby (padlí, antraknózy, rzi, fuzariózy) vůbec nevyskytly. V jarních měsících se vyskytla v některých lokalitách ČR plíseň hrachová.

Na základě údajů ČSÚ bylo v roce 2017 dosaženo na území ČR průměrného výnosu hrachu 2,51 t/ha. Celková produkce hrachu na zrno dosáhla 87 323 t, což znamenalo nárůst oproti předchozímu ročníku z důvodu vyšších sklizňových ploch. Meziročně tak produkce hrachu vzrostla o 18 620 t (tj. o 27,1 %).

Vývoj ploch, výnosů a produkce hrachu setého v České republice

Marketingový rok	Osevní plocha (ha)	Sklizňová plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Produkce celkem (t)
1994/1995	61 412	61 668	2,42	149 351
1995/1996	52 503	52 158	2,50	130 428
1996/1997	48 471	47 202	2,55	120 139
1997/1998	44 879	43 778	2,12	93 015
1998/1999	51 698	50 979	2,39	121 789
1999/2000	39 925	39 721	2,65	105 382
2000/2001	34 445	33 826	2,22	75 256
2001/2002	33 132	32 135	2,57	82 538
2002/2003	27 971	27 971	2,01	56 145
2003/2004	24 086	24 086	2,23	53 736
2004/2005	21 487	21 486	3,35	71 962
2005/2006	29 123	29 121	2,70	78 756
2006/2007	27 148	27 148	2,64	71 540
2007/2008	22 888	22 886	2,40	55 002
2008/2009	17 385	17 385	2,35	40 900
2009/2010	21 147	21 147	2,45	51 866
2010/2011	24 391	24 391	1,98	48 242
2011/2012	17 189	17 189	3,05	52 341
2012/2013	15 068	15 068	2,04	30 710
2013/2014	12 934	12 934	2,37	30 700
2014/2015	14 449	14 449	2,96	42 748
2015/2016	23 876	23 876	3,27	78 032
2016/2017	26 601	26 601	2,58	68 703
2017/2018	35 793	35 793	2,51	87 323

Pramen: ČSÚ

Struktura ploch osevů hrachu setého v letech 2010–2017 podle krajů (ha)

Kraj / rok	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2017/2016 (%)
Praha	67	85	77	72	51	225	237	+5,3
Středočeský	2 166	1 628	1 853	2 159	3 948	5 138	7 147	+39,1
Jihočeský	1 351	988	848	1 122	2 385	2 717	3 188	+17,3
Plzeňský	1 002	902	698	865	1 698	2 134	2 915	+36,6
Karlovarský	127	73	46	33	308	136	372	+173,5
Ústecký	1 058	882	1 024	1 147	1 458	1 905	2 895	+51,9
Liberecký	279	256	331	300	507	706	704	- 0,3
Královéhradecký	1 515	1 487	1 340	1 148	1 861	2 443	2 744	+12,3
Pardubický	1 812	1 725	1 192	1 376	1 600	1 876	2 256	+20,3
Vysočina	2 804	2 374	1 923	2 014	3 040	2 491	3 294	+32,2
Jihomoravský	3 732	3 626	2 638	3 132	4 628	4 858	6 079	+25,1
Olomoucký	750	440	507	643	886	1 008	1 224	+21,4
Zlínský	319	423	293	236	1 145	553	975	+76,3
Moravskoslezský	207	179	164	201	361	410	764	+86,3
ČR celkem	17 189	15 068	12 934	14 449	23 876	26 601	35 793	+42,6

Pramen: ČSÚ

Osevní plochy hrachu se v roce 2017 v ČR meziročně výrazně zvýšily o 42,6 % z 26 601 ha v roce 2016 na 35 793 ha. Největší výměra pěstování hrachu byla zaznamenána ve Středočeském kraji, Jihomoravském kraji a na Vysočině. K výrazným meziročním lokálním vzestupům ploch hrachu v procentickém vyjádření došlo v kraji Karlovarském, Moravskoslezském a Zlínském. K drobnému poklesu plochy hrachu naopak došlo v Libereckém kraji.

Odhad sklizně hrachu setého v roce 2017 podle krajů

Kraj	Sklizňová plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Produkce celkem (t)
Praha	237	3,09	732
Středočeský	7 147	2,63	18 794
Jihočeský	3 188	2,28	7 278
Plzeňský	2 915	2,32	6 756
Karlovarský	372	2,33	867
Ústecký	2 895	2,70	7 810
Liberecký	704	2,28	1 607
Královéhradecký	2 744	2,66	7 299
Pardubický	2 256	2,63	5 934
Vysočina	3 294	2,30	7 573
Jihomoravský	6 079	2,28	13 881
Olomoucký	1 224	2,84	3 472
Zlínský	975	2,59	2 527
Moravskoslezský	764	2,42	1 847
ČR celkem	35 793	2,51	87 323

Pramen: ČSÚ, Agritec

Letošní průměrný výnos hrachu v ČR dosáhl dle odhadu ČSÚ 2,51 t/ha, což představuje průměrný výnos. Nejvyšších průměrných výnosů bylo dosaženo v krajích Praha, Středočeském, Olomouckém a Ústeckém. Naopak nejnižší výnosy zaznamenaly kraje Jihomoravský, Liberecký, Jihočeský a Vysočina.

Zahraniční obchod s hrachem

Dovoz a vývoz hrachu setého podle marketingových roků (t)

Marketingový rok	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Dovoz	1 440,7	1 440,8	1 932,6	2 080,2	2 639,0	2 737,0	2 976,4	5 947,1
Vývoz	15 004,0	22 650,3	12 904,9	10 545,9	15 470,4	37 818,1	32 746,6	15 312,6

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu

Poznámka: *údaje marketingového roku 2017/2018 jsou za období od 1.7.2017 do 31.12.2017

Dovoz a vývoz hrachu za kalendářní roky (t)

Kalendářní rok		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Dovoz	I. 1.–30.6.	423,4	562,7	357,0	1 127,0	811,0	1 622,9	852,2	1 218,0
	I. 7.–31.12.	873,9	1 048,5	805,5	1 269,2	1 016,4	1 904,5	1 758,4	5 947,1
	Celkem	1 297,4	1 611,1	1 162,5	2 396,2	1 827,4	3 527,4	2 610,6	7 165,1
Vývoz	I. 1.–30.6.	8 950,6	9 470,0	1 2510,1	5 899,8	5 424,5	10 063,4	22 242,3	13 469,3
	I. 7.–31.12.	6 005,8	10 289,8	7 005,10	5 121,4	5 406,0	15 597,7	19 277,3	21 314,6
	Celkem	17 718,1	19 759,8	19 515,2	11 021,2	10 830,5	25 661,0	41 519,6	34 783,9

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu

Ceny semene hrachu

Průměrné měsíční ceny zemědělských výrobců semene hrachu v (Kč/t)

Komodita	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
Hrách jedlý												
2005/06	-	-	-	-	-	-	3 911	3 443	3 630	3 667	-	-
2006/07	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2007/08	-	-	5 700	-	5 940	-	6 438	7 158	7 163	7 725	7 518	-
2008/09	-	-	7 123	7 073	6 530	-	-	-	7 296	-	-	-
2009/10	-	-	5 367	-	4 773	4 914	4 524	5 167	-	5 600	-	-
2010/11	-	-	-	4 527	6 090	6 283	-	5 588	5 475	5 367	-	5 700
2011/12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2012/13	-	-	5 950	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2013/14	-	-	-	6 475	-	-	-	-	-	-	-	-
2014/15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2015/16	-	-	-	-	-	-	6 774	6 147	6 948	-	-	-
2016/17	-	-	5 375	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2017/18	-	4 834	5 595	-	4 967	-	-	-	-	-	-	-

Komodita	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.	I.	II.	III.	IV.	V.	VI.
Hrách krmný												
2005/06	3 200	2 887	3 010	3 072	3 200	3 050	2 850	2 963	3 225	2 988	3 151	3 036
2006/07	3 233	2 942	2 975	-	3 167	3 538	3 325	3 565	3 723	3 876	4 047	3 650
2007/08	3 794	3 809	4 173	4 930	5 212	-	5 374	5 648	5 453	-	5 608	5 729
2008/09	-	-	4 979	5 400	5 908	5 650	5 933	5 748	-	5 824	5 700	-
2009/10	-	-	3 468	3 418	3 470	3 583	3 680	3 588	3 468	3 854	4 150	3 888
2010/11	3 425	3 405	4 189	4 492	4 636	4 544	4 283	4 929	5 268	5 130	5 285	5 450
2011/12	4 967	-	4 738	4 197	4 257	4 342	4 493	4 890	5 047	5 159	4 971	4 900
2012/13	-	4 591	5 180	5 690	6 325	7 433	-	7 102	-	-	-	-
2013/14	-	-	-	-	6 332	-	-	6 367	6 000	-	-	-
2014/15	-	5 010	5 169	5 113	5 450	-	-	-	-	-	5 277	-
2015/16	-	4 700	4 819	4 781	4 551	4 859	4 832	5 192	4 869	4 854	4 625	4 710
2016/17	4 725	4 914	4 890	-	-	-	5 195	5 179	5 385	5 225	4 933	-
2017/18	4 333	4 448	4 431	4 621	4 732	4 972						

Pramen: ČSÚ

Poznámka: údaje marketingového roku 2017/18 jsou za období od července 2017 do prosince 2017

Bilance užití hrachu v ČR v marketingových letech 2011/2012–2017/2018 (t)

Položka bilance	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2014/2015	2015/2016	2016/17	2017/18*
Počáteční zásoba	5 274	3 606	7 544	6 753	6 677	15 628	18 560
Produkce	52 341	30 710	30 700	42 755	78 032	68 703	87 323
Dovoz	1 441	1 933	2 080	2 639	2 737	2 976	7 339
Celková nabídka	59 056	36 249	40 324	52 147	87 446	87 307	113 222
Spotřeba celkem	55 450	28 705	33 571	45 470	71 818	68 747	62 117
Krmiva	14 500	5 800	8 525	11 000	12 500	12 500	14 000
Potravinářské užití	10 800	5 000	6 500	6 000	6 500	6 500	7 000
Osivo	7 500	5 000	8 000	13 000	15 000	17 000	16 000
Vývoz	22 650	12 905	10 546	15 470	37 818	32 747	25 117
Konečná zásoba	3 606	7 544	6 753	6 677	15 628	18 560	51 105

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu, MZe a Agritec s.r.o.

Poznámka: *odhad

V aktuálním marketingovém roce 2017/18 je oproti minulému období odhad celkové nabídky hrachu výrazně vyšší vzhledem k nadprůměrné produkci v návaznosti na letošní vzestup osevních ploch luskovin a vysokému stavu zásob z loňského roku. Uvedená produkce hrachu vychází z definitivní sklizně hrachu a lupiny dle ČSÚ k 16. 2. 2018. V marketingovém roce 2017/18 odhadujeme snížení celkové nabídky zejména díky nižšímu vývozu, který již v loňském roce poklesl. V souvislosti se změnami SZP (zákaz používání přípravků na ochranu rostlin na plochách EFA v rámci greeningu) předpokládáme pokles zájmu o osiva a pokles množitelských ploch, což se promítá v nižší spotřebě luskovin na osiva. Potravinářské užití naproti tomu zůstává na stabilní úrovni. Produkce hrachu pokrývá domácí spotřebu cca ze 206 %. Bilance zahraničního obchodu s hrachem zůstává vzhledem k převaze vývozu nad dovozem kladná. V rámci dovozu jsou zahrnuty především reexporty a osivo zahraničních odrůd. Vývoz směřuje tradičně hlavně do Německa a Polska, tyto země jsou největšími odběrateli našeho hrachu.

Hrách dřeňový

Tradiční a oblíbenou zeleninou je v ČR hrách dřeňový, neboli zahradní hrách, který se pěstuje pro konzervářské a mrazírenské účely. Jeho plocha zůstává poměrně stabilní a odpovídá poptávce zpracovatelského průmyslu.

Plochy, výnosy a produkce hrachu dřeňového v ČR

Ukazatel	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Sklizňová plocha (ha)	973	1 020	993	1 034	1 178	1 103	923	1 113	1 311
Průměrný výnos (t/ha)	3,64	3,09	3,61	2,59	3,05	5,12	4,52	4,11	3,62
Produkce (t)	3 554	3 156	3 582	2 674	3 592	5 645	4 174	4 572	4 751

Pramen: ČSÚ

Odborné novinky

V roce 2017 bylo v ČR registrováno a zapsáno ve Státní odrůdové knize 39 odrůd hrachu včetně pelušky.

ÚKZÚZ byl na základě § 38 odst. 3 zákona č. 219/2003 Sb., o uvádění do oběhu osiva a sadby pěstovaných rostlin a o změně některých zákonů (zákon o oběhu osiva a sadby), ve znění pozdějších předpisů, pověřen Ministerstvem zemědělství u vybraných plodin prováděním pokusů pro Seznam doporučených odrůd (SDO). Od roku 2004 ÚKZÚZ uzavíral smlouvy s tzv. garanty u luskovin (APZL). Zkoušení odrůd probíhá podle metodik ÚKZÚZ pro provádění zkoušek užitné hodnoty. Odrůdy jsou nejprve hodnoceny v rámci zkoušek pro registraci ÚKZÚZ. Po registraci odrůdy může udržovatel nebo zmocněný zástupce podat žádost o zařazení do zkoušek pro Seznam doporučených odrůd. Podle délky zkoušení a dosažených výsledků ve zkouškách je pak odrůdě na základě výchozích kritérií pro doporučování přidělena kategorie doporučení. Výsledky SDO pokusů z roku 2017 jsou dostupné na: www.ukzuz.cz.

V roce 2016 byly registrovány 2 nové odrůdy polního hrachu, vyšlechtěné v České republice ve společnosti Selgen a.s. a to **Trendy a Lump**:

Trendy je poloraná odrůda typu semi-leafless. Počáteční růst je rychlý. Rostliny jsou středně vysoké, barva květu bílá, barva semene žlutá, semeno elipsoidního tvaru. Hmotnost tisíce semen je středně vysoká, barevná vyrovnanost semen vysoká. Jedná se o středně až méně odolnou odrůdu proti poléhání před sklizní. Odrůda je dále odolná proti napadení hnědou skvrnitostí hrachu, středně odolná proti napadení plísni hrachu, středně odolná proti napadení plísni šedou a středně odolná proti napadení komplexem kořenových chorob. Výnos semene je vysoký. Obsah dusíkatých látek je středně vysoký, výnos dusíkatých látek je středně vysoký až vysoký, aktivita trypsin-inhibitoru je nízká až středně vysoká.

Lump je středně raná odrůda typu semi-leafless. Počáteční růst je rychlý. Rostliny jsou středně vysoké až vysoké, barva květu bílá, barva semene žlutá, semeno válcovitého tvaru. Hmotnost tisíce semen je středně vysoká až nízká, barevná vyrovnanost semen vysoká. Odrůda je středně odolná proti poléhání před sklizní, středně odolná proti napadení hnědou skvrnitostí hrachu, středně odolná proti napadení plísni hrachu, středně odolná proti napadení plísni šedou a středně odolná proti napadení komplexem kořenových chorob. Výnos semene je vysoký. Obsah dusíkatých látek je středně vysoký, výnos dusíkatých látek středně vysoký až vysoký, aktivita trypsin-inhibitoru nízká.

V roce 2017 byla registrována 1 odrůda polního hrachu LG Stallion, kterou zastupuje společnost Limagrain Central Europe Cereals, s.r.o.

LG Stallion je středně raná odrůda typu semi-leafless.

Počáteční růst je středně rychlý až rychlý. Rostliny jsou středně vysoké až vysoké, barva květu je bílá, barva semene je zelená, semeno je válcovitého tvaru. Hmotnost tisíce semen je středně vysoká,

barevná vyrovnanost semen je středně vysoká. Tato odrůda je středně odolná proti poléhání před sklizní. Je středně odolná proti napadení plísní hrachu, je odolná proti napadení komplexem virových onemocnění a je odolná proti napadení komplexem kořenových chorob.

Výnos semene je vysoký. Obsah dusíkatých látek je středně vysoký, výnos dusíkatých látek je středně vysoký až vysoký, aktivita trypsin-inhibitoru je velmi nízká až nízká.

LUPINA

Lupina (*Lupinus*), dříve nazývaná vlčí bob nebo vlčinec, je obsáhlý rod zahrnující v Evropě 12 druhů, z nichž většina jsou jednoleté byliny využívané v zemědělství, ale vyskytují se také byliny a keře, které jsou převážně jako trvalky úspěšně používány v okrasném zahradnictví, k ozeleňování i úpravám kolem komunikací a jinde v krajině.

Lupina má, jako ostatní bobovité rostliny, schopnost vázat kořenovou soustavou vzdušný dusík, což, spolu s příznivými účinky na půdní strukturu, je s úspěchem využíváno. Jako vynikající předplodiny jsou vhodné všechny u nás pěstované druhy, tj. lupina bílá, lupina úzkolistá (modrá), lupina žlutá i z Jižní Ameriky pocházející lupina proměnlivá. Pro zelené hnojení na méně úrodných písčitých půdách se nejlépe osvědčuje lupina žlutá (např. v severním Německu, v Polsku aj.).

Lupina patří mezi luskoviny pěstované zejména pro vysoký obsah N-látek (35–40 %) v semenech, což je příčinou jejího častého srovnávání se sójou. Na rozdíl od sóji má velmi nízký obsah nutričně aktivních faktorů (nepřesně zvaných antinutriční faktory), nízkou alergenicitu a pozitivní dopad na prevenci kardiovaskulárních chorob. Dlouholetým šlechtěním se podařilo postupně vyselektovat odrůdy neobsahující hořké alkaloidy. Tím se lupina dostala, kromě tradičního pěstování pro krmné účely i do sféry potravinářského využití. Některé odrůdy bílé lupiny (např. u nás pěstovaná francouzská odrůda Amiga aj.) mají proto všestranné použití a hodí se nejen pro krmení hospodářských zvířat či pekárenský průmysl, ale mohou být použity i v kuchyni, obdobně jako např. fazole.

Bez odborného zájmu nezůstává také její schopnost intenzivního růstu a bohaté vytváření biomasy, kterou lze využívat jako zdroj obnovitelné energie.

Lupina bílá patří k nejvýkonnějším lupinám. Je však nejcitlivější k houbovým chorobám. Lupina bílá je vhodná na převážnou většinu ploch v České republice. Omezujícím faktorem může být pouze nedostatek srážek či kyselejší půdní reakce, což ale vytváří prostor pro využití ostatních druhů – lupiny žluté či úzkolisté.

Semeno lupiny bílé je vhodným bílkovinným krmivem pro hospodářská zvířata a ryby (35–40 % N-látek), je vhodnou náhradou sóje v krmných směsích. Mouka z lupiny bílé je však i vyhledávaným komponentem do některých speciálních pečiv. Zanedbatelná není ani její předplodinová a „meliorační“ hodnota. Biologický potenciál nově povolených odrůd je přes 3 t/ha.

Lupina žlutá je středně náročná na teplo a méně náročná na vláhu a půdu. Daří se jí dobře na půdách písčitých, hlinitopísčitých, kyselejších při pH 4,5–6. Je velmi citlivá na vyšší obsah vápníku v půdě, který se projevuje listovými chlorózami a růstovými depresiemi. V ČR jsou nevhodné podmínky pro pěstování.

Lupina úzkolistá (zvaná též modrá) je oproti ostatním druhům méně náročná na teplo a středně náročná na vláhu. Nejvhodnější jsou pro ni vlhčí, středně těžké půdy, nevhodné jsou půdy těžké, nebo naopak písčité. Svými nároky na prostředí se blíží lupině bílé. Je méně náchylná k napadení antraknózou, která velmi výrazně snižuje výnos u lupiny bílé. Její využití je u nás velmi perspektivní. Sortiment je postupně obohacován o nové jakostní odrůdy.

Druhovému zastoupení pěstitelských ploch v ČR se postupně mění. Klesá výměra lupiny bílé a zvyšují se plochy lupiny úzkolisté. Osevy plochy ostatních druhů jsou zanedbatelné. Hlavní zásluhu na tomto stavu má především dostatek osiv kvalitních odrůd a významnou roli v tomto ohledu hraje i rychlejší vývoj rostlin a délka vegetační doby lupiny úzkolisté, která je významně kratší (103–106 dnů) než u lupiny bílé. Poněkud okrajové je pěstování lupiny žluté, jejíž krmivářské využití bylo pokusně zjištěno jako velice perspektivní, avšak její nároky na stanoviště jsou striktně omezeny lehkými, písčitými půdami, což je v podmínkách ČR pouze málo oblastí. Jedná se výhradně o odrůdy jarního charakteru, pěstování ozimých forem nebylo doposud v ČR testováno ani zavedeno a lze je považovat za riskantní z hlediska vyzimování. Registrovaných odrůd je v současné době v ČR 5 (2 odrůdy lupiny bílé a 4 odrůdy lupiny úzkolisté), jsou zapsány ve Státní odrůdové knize. V ČR je možné pěstovat kvalitní zahraniční odrůdy lupiny úzkolisté Dalbor a Regent z Polska, Iris z Dánska a lupiny bílé Dieta a Volos z Velké Británie.

Pěstitelské plochy v ČR mají podle statistik v posledních letech spíše sestupnou tendenci (v roce 2007 téměř 12 tis. ha). V roce 2017 však byla plocha lupiny na úrovni 4 536 ha, což představuje nárůst oproti minulému roku o 419 ha (+16,4 %). Na tomto mírném meziročním vzestupu ploch lupiny mají pravděpodobně podíl i změny v SZP podobně jako u ostatních luskovin. Na základě údajů ČSÚ k 16. 2. 2018 byla v roce 2017 produkce lupiny 6 900 t a průměrný výnos byl 1,52 t/ha.

Pěstitelská plocha, výnos a produkce lupiny v ČR

Marketingový rok	Plocha (tis. ha)	Výnos (t/ha)	Produkce (tis. t)
2003/04	0,4	2,5	1,0
2004/05	1,2	2,9	3,5
2005/06	5,5	3,1	17,1
2006/07	12,0	2,4	28,8
2007/08	9,2	3,1	28,5
2008/09	6,4	3,2	20,5
2009/10	1,2	1,1	2,17
2010/11	2,1	1,22	2,55
2011/12	1,5	2,15	3,33
2012/13	1,4	1,75	2,46
2013/14	1,4	1,57	2,15
2014/15	2,1	1,79	3,76
2015/16	2,6	1,41	3,60
2016/17	3,0	1,96	5,81
2017/18	4,5	1,52	6,90

Pramen: do roku 2008 kvalifikovaný odhad Agritec s.r.o.; od roku 2009 ČSÚ

OSTATNÍ LUSKOVINY

Do této kategorie v současnosti ČSÚ řadí širokou skupinu maloobjemových luskovin. Jedná se především o bob obecný, pelušku, vikve (panonská, huňatá, setá), čočku a fazol.

Podle údajů ČSÚ činila v roce 2016 osevní plocha ostatních luskovin celkem 6 062 ha. V roce 2017 se osevní i sklizňová plocha ostatních luskovin výrazně snížila o 2 535 ha (tj. -41,8 %) oproti loňskému roku a činila celkem 3 527 ha.

Produkce ostatních luskovin v roce 2017 byla 6 194 t.

Vývoj sklizňových ploch, výnosů a produkce ostatních luskovin v České republice

Marketingový rok	Sklizňová plocha (ha)	Výnos (t/ha)	Produkce (t)
1991/92	23 509	2,34	54 925
1992/93	14 010	1,65	23 073
1993/94	10 789	2,36	25 428
1994/95	8 685	1,56	13 590
1995/96	7 413	1,80	13 318
1996/97	7 076	2,11	14 922
1997/98	5 567	1,83	10 180
1998/99	5 842	1,91	11 172
1999/00	6 312	2,16	13 663
2000/01	5 797	1,62	9 409
2001/02	4 972	1,75	8 677
2002/03	6 182	1,45	8 942
2003/04	7 277	1,15	8 395
2004/05	6 920	2,36	16 299
2005/06	10 137	1,70	17 212
2006/07	9 493	1,34	12 730
2007/08	6 402	1,33	8 546
2008/09	4 038	1,42	5 727
2009/10	5 928	1,36	8 036
2010/11	4 830	1,52	7 342
2011/12	3 580	2,20	7 890
2012/13	3 702	1,61	5 975
2013/14	3 547	1,53	5 422
2014/15	3 547	2,02	7 287
2015/16	6 714	2,11	14 149
2016/17	6 062	1,66	10 066
2017/18	3 527	1,76	6 194

Pramen: ČSÚ

FAZOL OBECNÝ

Fazol je celosvětově nejrozšířenější luskovinou na zrno. V podmínkách středoevropského klimatu se převážně pěstuje fazol obecný (*Phaseolus vulgaris*, ssp. *vulgaris*), který má 2 variety - fazol keříčkový (var. *nanus*) a fazol popínavý (var. *vulgaris*). Jako fazol polní se převážně využívá fazol keříčkový, jako zahradní fazol obě variety. V obou případech je možná jak převažující konzumace dozrálých semen, tak sklizeň a potravinářská úprava nedozrálých lusků. Existuje mnoho forem lišících se barvou a velikostí semene, tvarem a délkou lusku i typem vzrůstu.

Zatímco v 90. letech minulého století se fazol v ČR pěstoval na plochách 300–900 ha a výroba se soustřeďovala do nejteplejších poloh kukuřičného a řepařského výrobního typu (jižní Morava, Polabí, Poohří), osevní plocha v roce 2004 klesla podle statistického šetření ČSÚ na 1 hektar. Velkovýrobní pěstování fazolu bylo v České republice ukončeno. Podle odhadů společnosti Agritec Šumperk s. r.o. dosahuje současná plocha u drobných pěstitelů zhruba do 3 ha.

Fazol obecný je pěstován jen pro účely potravinářské a jeho potřeba je dnes kryta převážně dovozem ze Slovenska. Fazol je dieteticky velmi zajímavý a složením zrna je hodnotnou potravinou protože obsahuje prakticky všechny potřebné složky nezbytné pro lidskou výživu (bílkoviny, glycidy, tuky, popeloviny, vitaminy ad.).

Ústup od jeho pěstování byl podobně jako u čočky způsoben především nepříznivými ekonomickými relacemi, špatným zdravotním stavem, nedostatkem vhodných odrůd, včetně vazby na související vlivy technologické, nižší výnosy a další okolnosti.

Zaregistrováním nových zahraničních odrůd, které umožňují jednofázovou sklizeň, by se mohl opět zvýšit zájem domácích pěstitelů o tuto velmi žádanou luskovinu. Nové odrůdy s vyšším nasazením lusků se pěstují v úzkých řádcích, při využití chemické ochrany a přímé kombajnové sklizně, což značně snižuje náklady oproti dvoufázové sklizni.

Dovoz a vývoz semene fazolu

Dovoz a vývoz semene fazolu za kalendářní roky 2010–2017 (t)

Kalendářní rok		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Dovoz	1. 1.–30. 6.	2 390,5	2 572,5	2 397,8	2 240,8	2 524,7	2 429,9	3 017,9	2 250,0
	1. 7.–31. 12.	2 312,3	2 040,2	2 342,8	1 830,4	2 320,7	2 351,6	2 378,5	3 508,2
	Celkem	4 702,8	4 612,7	4 740,6	4 071,2	4 845,4	4 781,5	5 396,4	5 758,2
Vývoz	1. 1.–30. 6.	626,6	706,3	509,0	668,5	897,7	775,3	972,7	797,2
	1. 7.–31. 12.	775,7	593,4	798,8	679,7	810,5	743,7	914,6	880,5
	Celkem	1 402,3	1 299,7	1 307,8	1 348,2	1 708,3	1 519,0	1 887,3	1 677,7

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu

Semeno fazolu celé řady morfologicky a barevně odlišných druhů se dováží do České republiky z řady zemí celého světa, především z Etiopie, Kanady, Číny a Myanmaru. Každoročně dovážené množství kolísá v posledních letech v rozmezí 4 000–5 000 t.

Dovoz a vývoz semene fazolu za marketingové roky 2009/10–2017/18 (t)

Marketingový rok	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Dovoz	4 042,9	4 884,8	4 435,5	4 583,5	4 355,1	4 750,6	5 424,6	4 628,5	3 508,2
Vývoz	1 325,9	1 481,9	1 084,8	1 467,4	1 577,4	1 585,8	1 720,1	1 711,7	880,5

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu

Poznámka: *údaje marketingového roku 2017/18 jsou za období od 1. 7. 2017 do 31. 12. 2017

Fazol zahradní na zelené lusky

Fazol zahradní je tradiční zeleninou, která se zpracovává podobně jako zelený hrášek v mrazírenském a konzervářském průmyslu. Jeho plochy se v posledních letech snížily na úroveň 60–90 ha.

ČOČKA

Čočka patří mezi teplomilné luskoviny. Její velkovýrobní pěstování bylo v České republice ukončeno. Průměrná roční spotřeba čočky se v ČR dlouhodobě pohybuje na úrovni 4 000–6 500 t. Celková poptávka je pokrývána dovozem zejména z Kanady (95 %). Plochy čočky se v ČR statisticky nesledují, jsou omezeny pouze na plochu u malopěstitelů.

Čočka je z hlediska potravinářského využití nejžádanější luskovinou. Čočka je mimořádně hodnotná potravina, která svou vařivostí, výživností a stravitelností předčí hrách. Je jedinou luštěninou, která se před vařením nemusí máčet. **Obsahuje významná množství bílkovin, sacharidů, vitamínů skupiny B, fosforu, hořčíku, vápníku, železa, draslíku a selenu.**

Dovoz a vývoz semene čočky za kalendářní roky 2009–2017 (t)

Kalendářní rok		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Dovoz	I. I.–30.6.	3 890,7	3 613,7	3 650,4	3 539,0	4 093,2	3 733,8	4 009,3	4 146,6	5 030,1
	I. 7.–31.12.	3 333,2	3 279,9	3 280,4	3 431,1	3 728,9	3 796,6	4 119,7	3 830,5	3 819,5
	Celkem	7 223,9	6 893,6	6 930,8	6 970,1	7 822,1	7 530,4	8 129,0	7 977,1	8 849,6
Vývoz	I. I.–30.6.	524,0	471,0	653,7	572,5	759,3	599,2	656,8	499,2	971,4
	I. 7.–31.12.	691,4	612,5	810,2	756,5	909,9	879,0	672,3	824,6	799,2
	Celkem	1 215,4	1 083,5	1 463,9	1 329,0	1 669,2	1 478,2	1 329,1	1 323,8	1 770,6

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu

Dovoz a vývoz čočky za marketingové roky 2009/10–2017/18 (t)

Marketingový rok	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Dovoz	6 946,9	6 930,4	6 819,2	7 524,4	7 462,7	7 805,9	8 272,2	8 860,5	3 819,5
Vývoz	1 187,3	1 266,2	1 382,6	1 515,7	1 509,1	1 535,8	1 171,5	1 796,1	799,2

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu

Poznámka: *údaje marketingového roku 2017/18 jsou za období od 1. 7. 2017 do 31. 12. 2017

BOB OBECNÝ

V podmínkách střední Evropy je bob využíván především jako krmivo, a to jak v podobě zelené hmoty, tak na semeno. Daří se mu velmi dobře ve vyšších, vlhčích polohách a může být pěstován i tam, kde jsou pro hrách a sóju podmínky už méně vhodné. Podobně jako ostatní luskoviny vyniká schopností poutat kořenovým systémem vzdušný dusík a má výborné meliorační účinky na půdu. Kromě vlastního účelového využití na píce i semeno je bob také výbornou krycí plodinou pro podsevy víceletých jetelovin, kmínu apod. V roce 2017 je v ČR registrováno a zapsáno ve Státní odrůdové knize 11 odrůd bobu.

Od roku 2007 došlo k významnému propadu ploch bobu v ČR a od roku 2009 přestal být bob v rámci statistiky ČSÚ samostatně sledován. Tento pokles do jisté míry signalizuje úbytek ploch bobu pěstovaného na zelenou píci. V řadě oblastí, kde byl bob využíván jako krycí plodina výsevu pícnin, byl nahrazen hrachem.

Hlavní konkurenční nevýhodou pěstování bobu, stejně jako ostatních luskovin v ČR, jsou nízké dosahované výnosy na provozních plochách a nízké odbytové ceny semene. Hlavními příčinami neuspokojivého využívání výnosového potenciálu využívaných odrůd je citlivost bobu k nepříznivým půdním a povětrnostním podmínkám, nedodržování komplexních zásad agrotechniky pěstování a časté extrémní výkyvy povětrnostních podmínek v posledních letech. Výnosový potenciál současných odrůd bobu několikanásobně převyšuje úroveň výnosů dosahovanou domácími pěstiteli.

Vzhledem k tomu, že domácí krmivářský průmysl zůstává vůči bobu konzervativní, nelze přesněji odhadovat další vývoj pěstování a využívání bobu. K intenzifikaci pěstování bobu by mělo dojít zejména u pěstitelů, kteří jej dokážou sami využít ke krmení, nebo prodat obchodníkům pro vývoz. Poptávka po bobu a ostatních luskovinách je na mezinárodním trhu trvalá.

Dovoz a vývoz bobu podle marketingových roků (t)

Marketingový rok	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18*
Dovoz	9,9	15,1	0,8	3,0	3,2	92,6	65,3	91,3	13,5
Vývoz	223,0	234,9	807,9	616,3	354,9	695,5	693,3	353,0	101,7

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu

Poznámka: *údaje marketingového roku 2017/18 jsou za období od 1. 7. 2017 do 31. 12. 2017

Dovoz a vývoz semene bobu za kalendářní roky 2009–2017 (t)

Kalendářní rok		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Dovoz	I. I.–30.6.	172,3	8,0	14,2	0,4	2,0	2,6	48,0	40,7	90,4
	I. 7.–31.12.	2,0	0,9	0,6	1,0	0,6	44,6	24,7	0,9	13,5
	Celkem	174,3	8,9	14,8	1,4	2,6	47,1	72,7	41,6	103,9
Vývoz	I. I.–30.6.	131,2	192,5	453,7	431,5	363,4	300,0	266,5	404,4	2,2
	I. 7.–31.12.	53,2	0	376,4	253,0	54,9	429,1	288,9	350,7	101,7
	Celkem	184,4	192,5	830,1	684,5	418,3	729,1	555,4	755,1	103,9

Pramen: ČSÚ, statistika zahraničního obchodu

PELUŠKA, VIKVE

Peluška a vikve patří mezi pícní typy luskovin. Na semeno se pěstují pouze k produkci osiva pro domácí užití a vývoz. Domácí požadavky na kvalitní bílkovinnou píci se vzhledem k poklesu stavů skotu velmi snížily. Částečnou náhradou je smluvní produkce osiva pro vývoz. České odrůdy pelušky dosahují v zahraničí velmi dobrých výsledků. V čisté kultuře je schopna poskytovat při sklizni již začátkem kvetení průměrný výnos 30–40 t/ha zelené píce, což odpovídá 5 až 7 t sena/ha. Produkce čistého porostu vikve seté a panonské bývá 15–20 t/ha zelené píce, vikve huňaté cca 20–30 t/ha zelené píce. Na zeleno jsou peluška a vikve pěstovány především ve směsi s obilovinami k přímému zkrmování, ke konzervaci senážováním, nebo pro zelené hnojení půdy. Plochy pelušky pěstované v monokultuře jsou určeny především k výrobě osiv, která jsou tradiční exportní komoditou. V roce 2017 jsou v ČR registrovány a zapsány ve Státní odrůdové knize 4 odrůdy vikve a 7 odrůd pelušky.

LUSKOVINO-OBILNÍ SMĚSKY

Pěstování luskovino-obilních směsek (LOS) se významně rozšiřuje zejména v západoevropských zemích. V ČR se zájem o jejich pěstování zvyšuje hlavně v oblasti ekologického zemědělství, které zaznamenává dynamický rozvoj. Tomu napomáhá nejen dotační politika, ale také zvyšující se zájem společnosti o environmentálně přijatelnější způsoby hospodaření, které mají udržet a zlepšit biodiverzitu, snížit ekologickou zátěž a uspokojit narůstající zájem spotřebitelů o ekologicky produkováné zemědělské produkty a potraviny.

V oblasti ekologického zemědělství, kde je zakázáno používání pesticidů, lehce rozpustných minerálních hnojiv a kde dochází k minimalizaci vstupů, tak nabývá mimořádně na významu schopnost luskovino-obilních směsek omezovat zaplevelení, obohacovat půdu o dusík a potlačovat a přerušovat rozmnožování chorob a škůdců. Vzhledem k tomu, že pro množitelské porosty v ekologickém zemědělství jsou stanoveny limitní výskyty plevelů, může se schopnost luskovino-obilních směsek potlačovat zaplevelení významně uplatňovat při produkci ekologického osiva. K tomu přispívá i prokázané zlepšení zdravotního stavu rostlin a omezení rozmnožování škůdců ve směsce.

Luskovino-obilní směsky jak v ekologickém, tak konvenčním zemědělství, jsou významným zdrojem vysokobílkovinné píce a v posledních letech vzrostl zájem o jejich pěstování i užití. Jejich plocha není samostatně ve statistice ČSÚ luskovin evidována.

Výhodou porostu LOS z hlediska protierozní ochrany je jeho schopnost rychlého vzházení a zapojení porostu. Díky této vlastnosti dokáže porost zajistit včasné pokrytí půdy a tím působit protierozně. Od roku 2013 je pěstování LOS na mírně erozně ohrožených (MEO) půdách považováno za specifickou půdoochrannou technologii, která vyhovuje podmínkám standardu DZES 5 (dříve GAEC 2) za předpokladu dodržení přesně specifikovaných parametrů porostu.

Pěstování LOS na MEO půdách lze považovat za půdoochrannou v případě, že:

- plodiny obsažené ve směsi se na metr čtvereční výsevu LOS **nahodile střídají**,
- na metr čtvereční výsevu LOS v **meziřádkovém rozmezí do 15 cm** se nachází **min. 50% zastoupení obilných stébel**,
- LOS obsahuje z výčtu širokořádkových plodin pouze **bob setý nebo sóju**.

PĚSTOVÁNÍ LUSKOVIN V EKOLOGICKÉM ZEMĚDĚLSTVÍ

Pravidla ekologického zemědělství (EZ) a výroby biopotravin jsou upravená národní i evropskou legislativou. Jedná se zejména o nařízení Rady (ES) č. 834/2007 o ekologické produkci a označování ekologických produktů a o zrušení nařízení (EHS) č. 2092/91; jeho prováděcí předpis, nařízení Komise (ES) č. 889/2008, kterým se stanoví prováděcí pravidla k nařízení Rady (ES) č. 834/2007 o ekologické produkci a označování ekologických produktů, pokud jde o ekologickou produkci, označování a kontrolu; a zákon č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství a o změně zákona č. 368/1992 Sb., o správních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

K 31. 12. 2016 v ČR hospodařilo již 4 243 ekologických zemědělců (cca 9 % zemědělských podniků v ČR na celkové výměře přes 506 070 ha, což představuje 12,03 % podíl na celkové výměře zemědělské půdy ČR. Za posledních 10 let vzrostla výměra půdy obhospodařované ekologickým způsobem téměř dvojnásobně z původních 280 tis. ha v roce 2006, a počet farem stoupl více než čtyřnásobně (z 963 v roce 2006). Výměra orné půdy ekologického zemědělství ke konci roku 2016 dosáhla 66 tis. ha a dosahuje 13 % podílu na celkové půdě v EZ, což je historicky nejvyšší hodnota. Z pohledu užití půdy dlouhodobě dominují v EZ trvalé travní porosty. Ostatní kategorie dle užití půdy zaznamenaly v roce 2016 pokles ploch. Objem ekologické produkce na orné půdě meziročně klesl o 3,5 %, přičemž nejvyšší pokles byl zaznamenán meziročně u zeleniny (o 37 %) a dále píce (o 4 %). Naopak nejvyšší nárůst produkce dosáhly luskoviny na zrno (o 34 %) a technické plodiny (o 21 %).

Pěstování luskovin zaujímá nezanedbatelnou část rostlinné produkce ekologického zemědělství. Luskoviny se vyznačují pro ekologické zemědělství zvláště významnou vlastností, schopností poutat vzdušný dusík. Vzhledem k této vlastnosti jsou luskoviny nezbytnou součástí osevního postupu ekologicky hospodařícího podniku. Odborné prameny uvádějí, že zastoupení leguminóz by v osevním postupu ekologického podniku mělo činit 20–25 %.

Z pohledu podílu hlavních kategorií ekologicky pěstovaných plodin na orné půdě na jejich celkové výměře v ČR dosahují luskoviny na zrno (7,4 %) trvale vyšší podíl. Drží také prvenství v podílu bioprodukce na jejich celkové produkci v ČR s 5,6 % podílem. Hektarový výnos luskovin v EZ v roce 2016 se pohyboval kolem 85 % konvenčního výnosu. Co se týče objemu ekologické produkce na orné půdě, tak luskoviny na zrno zaznamenaly za rok 2016 nejvyšší nárůst, a sice o 34 %.

Struktura, produkce a výnos luskovin na zrno na orné půdě v roce 2016 v EZ

Luskoviny na zrno	Počet ekofarem	Období konverze (ha)	Ekologický režim (ha)	Celkem (ha)	Ekologická produkce (t)	Ekologické výnosy (t/ha)
Hrách	58	158,28	801,42	959,70	1 786,32	2,23
Bob	10	4,90	65,74	70,64	65,76	1,00
Lupina	19	44,11	220,42	264,53	451,68	2,05
Sója	6	16,23	377,51	393,74	530,23	1,40
Pelůška	36	35,20	830,63	865,83	1 837,74	2,21
Luskoviny na zrno celkem	117	269,59	2 363,15	2 632,74	4 757,76	2,01

Pramen: Ročenka ekologického zemědělství za rok 2016

Hrách je významnou luskovinou pěstovanou v ekologickém zemědělství, která je pro ekologické zemědělství důležitá také vzhledem k velmi dobré bílkovinné hodnotě, zvláště v krmivech pro prasata a drůbež. Pěstování hrachu v ekologickém zemědělství omezuje zejména nižší rezistenční schopnost vůči plevelům. Za účelem potlačování plevelů volíme zpravidla odrůdy bohatě olistěné, ačkoliv porost při zrání více poléhá než u nízkých (keříčkových) odrůd.

Po **sóji** z ekologického zemědělství je u nás stálá poptávka. Ačkoliv se sója jeví jako plodina teplomilná, lze ji celkem úspěšně pěstovat i v řadě regionů ČR. Kromě vhodnosti pro danou oblast je při výběru odrůdy také třeba prověřit, zda se nejedná o odrůdu vzniklou pomocí genových manipulací, které jsou v ekologickém zemědělství zakázány.

U **bobu** lze provádět regulaci plevelů obdobným způsobem jako u hrachu, tedy vláčením naslepo až do doby, než se rostlinky nacházejí 1–2 cm pod povrchem půdy a poté až od fáze 3. listu do výšky porostu 25–30 cm. Vlácení provádíme za slunečného počasí, odpoledne, kdy je porost méně křehký, zavadlý a odolnější proti poškození. Mezi nejvýznamnější škůdce bobu patří mšice bobová a listopas čárkovaný. Pokud dojde k napadení bobu mšicí bobovou v době květu, může způsobit vážné poškození porostu bobu. Proto mezi hlavní preventivní metody ochrany patří časný výsev, který umožní časně kvetení rostliny. Výkon fixace vzdušného dusíku se u bobu odhaduje na 100–400 kg N/ha. Větší část je spotřebována rostlinou a zbývajících cca 60–80 kg N/ha je k dispozici pro následnou plodinu.

Lupiny jsou vhodnými předplodinami, zvláště na lehkých (písčitých) půdách. Kořeny lupin mají velmi dobrou schopnost pronikat do půdy, prokořenit jí a přijímat z ní živiny. To zvyšuje její předplodinovou hodnotu. Intenzita fixace u lupiny je 200–450 kg N/ha. Pro následnou plodinu v půdě zůstává 65–95 kg N/ha. Odstup lupin v osevním postupu po sobě je 3–4 roky. Vzhledem k dlouhé vegetační době sejeme lupinu co nejdříve (konec března), žlutou lupinu později než bílou. Regulace plevelů je obdobná jako u bobu a hrachu. Lupiny setrvávají dlouho ve stadiu přizemní růžice, proto při eventuelním plečkování hrozí nebezpečí zahrnutí, a proto jsou i citlivější vůči konkurenci plevelů. Sklizeň lupiny je vzhledem k nerovnoměrnému dozrávání obtížnější po technické stránce obdobně jako u bobu.

Hrách rolní (peluška) je používán zejména pro krmné účely, převážně ve formě zelené píce. V ekologickém zemědělství pro potravinářské využití má význam tzv. velkosemenná peluška, neboli hrách kapucín.

Podobně i **fazol** přes svou tradovanou teplomilnost snese často i místa s mírnějším podnebím. Udává se, že pěstování fazolí může být úspěšné do nadmořské výšky asi 300–400 metrů nad mořem. Za účelem regulace plevelů opakovaně plečkujeme až do období kvetení, respektive zapojení porostu, kdy dobře zapojený porost potlačuje plevele účinně sám.

Podpora ekologickým zemědělcům

První finanční prostředky na podporu vzniku ekologicky hospodařících podniků byly uvolněny již v letech 1990 až 1992. Nicméně prvním uceleným dotačním programem byla až podpora spuštěná v roce 1998, která byla do roku 2003 poskytována na základě nařízení vlády, kterým se stanovily podpůrné programy k podpoře mimoprodukčních funkcí zemědělství.

Povstupu do Evropské unie v roce 2004 bylo ekologické zemědělství zařazeno do tzv. agroenvironmentálních opatření (AEO), a to jak v prvním programovém období 2004–2006, tak i v druhém programovém období 2007–2013. Od roku 2007 byla podpora ekologickým zemědělcům vyplácena v rámci Osy II Programu rozvoje venkova (PRV) (2007–2013) pod titulem „EZ“, který společně s titulem pro integrovanou produkci spadl pod podopatření „Postupy šetrné k životnímu prostředí“ v rámci AEO. V rámci tohoto titulu byla ekozemědělcům vyplácena náhrada za ekonomické ztráty vzniklé tímto systémem hospodaření. Platba byla poskytována na plochu ekologicky obhospodařované půdy s diferenciací dle užití ploch (tj. pěstovaných kultur). Shodnou výši plateb obdrželi ekozemědělci i na plochy v přechodném období. Výše plateb byla stanovena fixně v EUR na celé období let 2007–2013 a skutečná výše platby v Kč se pak každoročně lišila v závislosti na uplatněném směnném kurzu. Detailní podmínky poskytování dotací do EZ v daném období řešilo nařízení vlády č. 79/2007 Sb., o provádění AEO, ve znění jeho novel.

Zároveň byli ekologičtí zemědělci bodově zvýhodněni při žádostech o podporu z „Operačního programu Zemědělství“ v prvním programovém období a od roku 2007 byli bodově zvýhodněni ekologičtí

zemědělci i výrobci biopotravin u pěti vybraných opatření v rámci Osy I a Osy III PRV (2007–2013). Tím subjekty registrované v EZ získaly mnohem vyšší šanci, že jejich projekt bude schválen a financován.

Od roku 2014 je v platnosti nové nařízení Evropského parlamentu a Rady č. 1305/2013, které určuje podmínky poskytování finančních prostředků na rozvoj venkova v novém programovém období 2014–2020. V rámci nového PRV na období 2014–2020 bylo opatření „EZ“ odděleno od Agroenvironmentálně-klimatických opatření a došlo i k dílčím úpravám v nabídce titulů a v podmínkách plnění závazků. Do nových závazků za nových dotačních podmínek měli ekologičtí zemědělci poprvé možnost vstupovat v roce 2015. Podpora EZ byla vyplácena obdobně jako do roku 2014, tj. dle užití půdy, ovšem nově s rozlišením plateb pro období konverze a pro období již plně v režimu EZ. Rozšířena byla také nabídka titulů v rámci trvalých kultur o krajinotvorné sady a samostatný titul pro vinice a chmelnice, v rámci orné půdy o pěstování trav na semeno, odplevelování dočasným zatravněním nebo dočasným úhorem. Naopak se zavedením podmínky podpory pouze pro uzavřené ekofarmy bez souběhu produkce v rostlinné výrobě, byl zrušen titul podporující nižší sazbou travní porosty ekofarmem se souběhem. Detailní podmínky poskytování dotací do EZ uvádí nařízení vlády č. 76/2015 Sb., o podmínkách provádění opatření ekologického zemědělství, ve znění jeho novel.

Předmětem dotace je zemědělská půda obhospodařovaná v režimu přechodného období nebo ekologického zemědělství s druhem zemědělské kultury trvalý travní porost, standardní orná půda, travní porost na orné půdě, úhor na orné půdě, trvalá kultura ovocný sad, vinice a chmelnice a jiná trvalá kultura – krajinotvorný sad.

Žadatelem může být pouze zemědělský podnikatel podle § 2e až § 2h zákona o zemědělství, aktivní zemědělec a registrovaný ekologický podnikatel podle § 6 až 8 zákona o ekologickém zemědělství, který má zařazeno min. 0,5 ha zemědělské půdy podle uživatelských vztahů (LPIS). Zároveň je nutné plnit podmínky nařízení Rady (ES) č. 834/2007, nařízení Komise (ES) č. 889/2008 a zákona č. 242/2000 Sb., o ekologickém zemědělství, v platném znění a dodržovat požadavky cross-compliance.

Výše plateb byla stanovena fixně v EUR na celé období let 2014–2020 (resp. 2015–2020) ve srovnání se sazbami v letech 2007–2013 (resp. 2014) následovně:

Užití půdy	Hospodaření/dotace	Výše sazby (EUR/ha)		
		2015–2020 (přechodné období)	2015–2020 (ekologická produkce)	2007–2014
Trvalý travní porost	Trvalý travní porost ¹⁾	84	83	71 / 89
Orná půda	Pěstování zeleniny nebo speciálních bylin	536	466	564
	Pěstování trav na semeno	265	180	x
	Pěstování ostatních plodin	245	180	155
	Travní porost	79	69	x
	Úhor	34	29	x
Trvalá kultura	Ovocný sad – intenzivní	825	779	849
	Ovocný sad – ostatní	424	424	510
	Vinice	900	845	849
	Chmelnice	900	845	849
	Jiná trvalá kultura – s ekologicky významným prvkem krajinotvorný sad	165	165	x

Pramen: Program rozvoje venkova 2007–2013 a Program rozvoje venkova 2014–2020

Poznámka: ¹⁾ Vyšší platba na travní porosty (89 EUR/ha) uvedená v letech 2007–2014 byla zavedena od roku 2008 pro ekofarmy obhospodařující veškerou plochu v EZ, tedy bez souběhu s konvencí.

S ohledem na nízkou produkci biopotravin v ČR se MZe rozhodlo od roku 2007 zvýhodnit výrobce biopotravin a ekologické zemědělce při bodovém hodnocení podaných projektů u pěti vybraných opatření PRV (2007–2013). Jednalo se o opatření: Zahájení činnosti mladých zemědělců, Modernizace zemědělských podniků, Přidávání hodnoty zemědělským a potravinářským produktům, Diverzifikace činností nezemědělské povahy – záměr a) a Podpora cestovního ruchu – záměr b).

Bodové zvýhodnění pro subjekty registrované v EZ bylo navrženo zachovat i v rámci nového PRV (2014–2020). V roce 2015 v rámci tzv. I. kola příjmu žádostí, které proběhlo na přelomu září a října 2015, bylo bodové zvýhodnění pro EZ poskytnuto u těchto tří operací: 4.1.1 Investice do zemědělských podniků, 4.2.1 Zpracování a uvádění na trh zemědělských produktů, 16.2.2 Podpora vývoje nových produktů, postupů a technologií při zpracování zemědělských produktů a jejich uvádění na trh. Podmínky výběru projektů a poskytnutého bodového zvýhodnění jsou každoročně upravovány a jsou stanoveny v tzv. „Pravidlech, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotace na projekt PRV 2014–2020“.

MINISTERSTVO ZEMĚDĚLSTVÍ

Vydalo Ministerstvo zemědělství
Těšnov 65/17, 110 00 Praha 1
internet: www.eagri.cz
e-mail: info@mze.cz

ISBN 978-80-7434-426-8

Praha 2018